GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 6/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder år 1998

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 regeringens berättelse om sina åtgärder år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning.

Utlåtanden

I enlighet med ett beslut av riksdagen har alla andra permanenta specialutskott utom utrikesutskottet lämnat utlåtanden om ärendet. Utlåtandena ingår som bilagor till detta betänkande (LaUU 16/1999 rd, StaUU 12/1999 rd, FvUU 3/1999 rd, TrUU 5/1999 rd, JsUU 17/1999 rd, FöUU 1/1999 rd, KuUU 2/1999 rd, ShUU 2/1999 rd, EkUU 7/1999 rd, ApUU 3/1999 rd och MiUU 3/1999 rd).

Sakkunniga

Beträffande Haagkonventionen om bortföranden av barn har utskottet hört

- lagstiftningssekreteraren Susanna Sarvanto, utrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Markku Helin, justitieministeriet
- professor Martti Koskenniemi
- docenten Sami Mahkonen.
- professor Martin Scheinin.

Beträffande utnämningen av kandidater till företrädare för Finland inom vissa av Europeiska gemenskapernas institutioner har utskottet hört

- utskottsrådet Niilo Jääskinen
- linjedirektör Ora Meres-Wuori, utrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Risto Eerola, justitieministeriet
- justitiekanslern i statsrådet Paavo Nikula
- professor Mikael Hidén
- professor Tuomas Ojanen
- professor Martin Scheinin
- professor Kaarlo Tuori.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Behandling av riksdagens ställningstaganden

Syftet med utskottsbehandlingen av berättelsen

I avsnittet "III Åtgärder med anledning av riksdagsbeslut" redogörs ministerievis för riksdagens uttalanden och andra ställningstaganden samt för anknytande åtgärder av regeringen. För varje ställningstagande nämns också i vilket riksdagsärende ståndpunkten har lagts fram och vilket specialutskott som har behandlat frågan.

Grundlagsutskottet har förutsatt (GrUB 10/1981 rd) att regeringen utan dröjsmål och senast inom tio år slutför behandlingen av riksdagens uttalande eller jämte motivering meddelar att uttalandet inte längre föranleder några åtgärder (se också GrUB 41/1977 rd). Senare

(GrUB 5/1989 rd) har utskottet konstaterat att den gällande tioårsperioden i dagens läge allmänt taget är för lång. I samma sammanhang ansåg utskottet att regeringen i sin berättelse uttryckligen måste ange vilka ärenden det inte längre är nödvändigt att relatera i senare berättelser, om den nuvarande tidsgränsen skall kunna förkortas exempelvis till fem år för att verkställigheten av riksdagens beslut skall effektiviseras. Beträffande riksdagens roll framhöll utskottet: "Om regeringen i vederbörlig ordning motiverar en dylik uppfattning kan riksdagen vid behandlingen av berättelsen uppmärksamma dessa ärenden och vid behov godkänna ett nytt uttalande i saken."

Regeringens årliga berättelse till riksdagen har en särställning i den meningen att den enligt 46 och 48 § riksdagsordningen behandlas av utrikesutskottet i fråga om den utrikes- och säkerhetspolitiska översikten och till övriga delar av grundlagsutskottet. På senare år har avsikten varit att riksdagen årligen skall granska hemställningarna till regeringen och följa upp om regeringen har vidtagit lämpliga och tillräckliga åtgärder.

Riksdagens ställningstaganden på grundval av betänkanden från grundlagsutskottet

Redogörelsen för åtgärderna i anknytning till uttalandet på grundval av lagmotion LM 22/1992 rd (s. 103) är korrekt. Allmänt taget hänger frågan samman med att det i förslaget till ny arbetsordning för riksdagen föreskrivs att framtidsutskottet skall bli ett permanent specialutskott (TKF 1/1998 rd). Enligt grundlagsutskottet ger uttalandet inte anledning till ytterligare åtgärder.

Den utredning som efterlystes i uttalandet med anledning av proposition RP 309/1993 rd (s. 141—142) blev klar 1998. Utskottet omfattar regeringens ståndpunkt i berättelsen att det framöver kan redogöras för den rättsliga ställningen för personer som använder teckenspråk särskilt för varje förvaltningsområde.

När Finlands grundlag träder i kraft permanentas innehållet i uttalandet (s. 143) med anledning av proposition RP 351/1994 rd. Frågan ger således inte anledning till ytterligare åtgärder.

I samband med proposition RP 48/1998 rd yttrade sig riksdagen (s. 146—147) om proportionalitet i riksdagsval och öppenhet i valfinansieringen. Uttalandet om proportionalitet i riksdagsval upprepades i samband med behandlingen av proposition RP 1/1998 rd. Redogörelsen för åtgärderna i anknytning till uttalandet är korrekt. Valfinansieringskommittén lämnade sitt betänkande hösten 1999. Utskottet finner det viktigt att regeringen i sin berättelse ytterligare redogör för sina åtgärder med anledning av uttalandena.

Utlåtandena från specialutskotten

Specialutskottet har i sina utlåtanden till grundlagsutskottet bedömt tidigare hemställningar och uttalanden av riksdagen inom sina respektive behörighetsområden. Dessutom tar några utskott upp speciella teman. I detta betänkande går grundlagsutskottet inte i detalj in på utskottens överväganden eller behandlar utlåtandena på något annat sätt. Grundlagsutskottet föreslår dock ett uttalande (*Utskottets förslag till uttalande*), där riksdagen förutsätter att regeringen på behörigt sätt tar hänsyn till dels de anmärkningar angående tidigare ställningstaganden av riksdagen, som varit avsedda att bli beaktade av regeringen, dels till uttalanden om andra omständigheter som ingår i detta betänkande och i de bifogade utlåtandena och som kräver åtgärder från regeringens sida.

Haagkonventionen om bortföranden av barn

På 1970-talet blev det allt vanligare att barn utan samtycke från vårdnadshavaren blev bortförda från den stat där det hade sin hemvist. För att motverka denna typ av egenmäktigt förfarande infördes 1980 Haagkonventionen om bortföranden av barn (konvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn). Konventionen har fått stor spridning inom en relativt kort tid, för nästan sextio länder har redan tillträtt den. I Finland trädde konventionen i kraft den 1 augusti 1994.

I Finland sattes Haagkonventionen i kraft i mars 1994 (186/1994) genom en ikraftträdelse-

lag med behörigt innehåll. Detta innebar att de viktigaste bestämmelserna togs in i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt från 1983. Lagen från 1994 motiverades uttryckligen med att den möjliggör en ratificering av konventionen om bortföranden av barn (RP 60/1993 rd). Riksdagen medverkade således i det statsinterna ikraftsättandet av konventionen men inte i antagandet, eftersom den folkrättsliga ratificeringen inte krävde riksdagens samtycke. Tekniskt sett sattes konventionen i kraft genom förordning (644/1994).

Ratificeringen av Haagkonventionen beredes vid en tidpunkt då grundlagsutskottet redan hade en vedertagen tolkning av vilken typ av konventionsbestämmelser som enligt 33 § regeringsformen skall "höra till området för lagstiftningen" och därmed kräver att de antas av riksdagen och sätts i kraft på lagnivå (GrUU 2/1990 rd och GrUU 18/1990 rd). Här bör noteras att en mer distinkt uppfattning om hur en ikraftträdelselag skall se ut när riksdagens samtycke inte behövs växte fram först 1995 (GrUU 19/1995 rd). Konventionen om bortföranden av barn påverkar den enskildes rättigheter och skyldigheter. Den är också den direkta grunden för de åtgärder och beslut från finländska myndigheters sida som påverkar den enskildes rättsliga ställning. Konventionen innefattar således bestämmelser som hör till lagstiftningens område.

Det samlade innehållet i Haagkonventionen fördes inte över till ikraftträdelselagen (t.ex. inte artikel 20). Det kan därför uppstå komplikationer med tolkningen, när konventionen och den nationella lagen tillämpas parallellt. Utskottet menar att regeringen över lag bör se över de nationella metoderna för att sätta i kraft fördrag och utreda fördelarna och nackdelarna med att som regel lägga till en blankettlag till en ikraftträdelselag med sakinnehåll.

Med stöd av Haagkonventionen kan barn med finskt medborgarskap vara tvungna att lämna landet mot den finländska förälderns och sin egen vilja. Frågan är av betydelse med avseende på 7 § 3 mom. regeringsformen, där det sägs att en finsk medborgare inte får utlämnas eller förflyttas till ett annat land mot sin vilja.

Detta lagrum i grundlagen skall enligt utskottets uppfattning inte förstås så att "vilja" utan hänsyn till barnets ålder avser barnets verbalt uttryckta vilja eller att denna vilja alltid kan uttryckas av den förälder som är finsk medborgare. Haagkonventionen om bortföranden av barn är tillämplig när barnets vårdnadshavare har så stora tvister med varandra att den ena olagligt har fört bort barnet ur landet och tvisten gäller vem som har rätt att besluta om barnets rättigheter, till exempel att utnyttja friheten att välja bostadsort. Konventionen innefattar procedurbestämmelser angående vem som i sådana situationer har rätt att besluta om barnets "vilja". Enligt konventionen är det en domstol i det land där barnet bodde före bortförandet som får avgöra saken.

Enligt utskottets uppfattning bör 7 § 3 mom. regeringsformen tolkas så att den tillåter att en domstol i den stat som är part i Haagkonventionen har rätt att besluta om barnets vilja. På grund av 5 § 3 mom. regeringsformen måste förfarandet vid utredningar av bortföranden av barn uppfylla kravet att barnet har rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. Haagkonventionen innefattar bestämmelser (artikel 4 och artikel 13.2) som möjliggör detta. Det bör dock noteras att konventionen inte säger någonting om att barnet skall höras när en utländsk domstol efter återlämnandet behandlar vårdnadsfrågan och därmed också hemvisten. Därför har finländska domstolar och myndigheter ett särskilt ansvar att följa 5 § 3 mom. regeringsformen, när de behandlar frågor som gäller återlämnande av barn från Finland med stöd av Haagkonventionen.

Utnämning av kandidater till Finlands representanter i vissa av Europeiska gemenskapernas institutioner

Under året utsågs ledamöterna i direktionen för Europeiska centralbanken. Republikens president bemyndigade den 15 maj 1998 statsminister Paavo Lipponen att godkänna en överenskommelse om utnämning av ledamöter i direk-

tionen.[1] Frågan refereras inte i regeringens berättelse om sina åtgärder.

Flera bestämmelser i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen kräver att medlemsstaterna skall utnämna kandidater till ledamöter i någon gemenskapsinstitution eller själva utse en ledamot. I vissa fall krävs det att medlemsstaterna utser kandidater och först därefter följer en särskilt utnämning. Ledamöterna i revisionsrätten utses av rådet. Ordföranden och ledamöterna i kommissionen utnämns i sista hand genom en överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar. En likadan bestämmelse om en överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar finns också beträffande domarna vid EG-domstolen och första instansrätten och beträffande generaladvokaten. När det gäller ordföranden, vice ordföranden och övriga ledamöter i direktionen för Europeiska centralbanken anger EF-fördraget vem som är behörig att ingå överenskommelse. Enligt fördraget utses personerna genom överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar på stats- eller regeringschefsnivå. — Med undantag för revisionsrätten separeras i dessa fall således utnämningsrätten från gemenskapsinstitutionerna.

Befogenhetsfördelningen mellan republikens president och statsrådet i internationella frågor finns inskriven i 33 och 33 a § regeringsformen. Det nationella beslutet om befogenhet att utnämna en ledamot i direktionen för Europeiska centralbanken motiverades konstitutionellt med att frågan enligt 33 § regeringsformen ingår i presidentens befogenheter, eftersom frågan gäller en överenskommelse mellan regeringar och står utanför gemenskapsinstitutionerna (promemoria från utrikesministeriet 14.5.1995/föredragen för republikens president 15.5.1998).

Utskottet anser det i sig klart att denna typ av "överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar" inte kan avse ett fördrag i ordets konstitutionella betydelse. Den tolkning som man gått in för i den nationella beslutsprocessen kan försvaras, om det faktum att statsrådets befogenhet enligt 33 a § regeringsformen är kopplad till beslut som fattas av "internationella institutioner" och att detta understryker formuleringen i grundlagen tillmäts stor betydelse. Om man särskilt vill understryka substansen i 33 och 33 a § regeringsformen och anse att en överenskommelse mellan medlemsstaternas regeringar är beslutsfattande och gemenskapsfrågor i den mening som avses i EG-fördraget, kan resultatet enligt grundlagsutskottets uppfattning också vara att frågan ingår i statsrådets behörighet.

Den 1 mars 2000 träder den nya grundlagen i kraft och den första meningen i 93 § 2 mom. är av betydelse för den fråga om diskuteras här: "Statsrådet svarar för den nationella beredningen av beslut som fattas i Europeiska unionen och beslutar om Finlands åtgärder som hänför sig till dem, om inte beslutet kräver godkännande av riksdagen." Den nya grundlagen hänvisar generellt till beslut som fattas i Europeiska unionen. Därför har formuleringen om statsrådets uppgifter betydligt större spännvidd än formuleringen i 33 a § regeringsformen. Av den anledningen finns det inte längre någonting som motiverar den i vissa avseenden tekniska tolkning som hittills har varit rådande vid överenskommelser mellan medlemsstaterna i utnämningsfrågor. Av förarbetena till den nya grundlagen framgår det att statsrådets behörighet är avsedd att täcka alla frågor och sakgrupper som gäller beslut i Europeiska unionen (RP 1/1998 rd, s. 146—148 och GrUB 10/1998 rd, s. 25). Överenskommelserna mellan medlemsstaterna i utnämningsfrågor skall i förfarandet enligt EG-fördraget vid utnämning av företrädare för medlemsstaterna betraktas som gemensamma beslut om unionsfrågor. De skall enligt utskottets upp-

[1] Republikens president bemyndigade den 19 mars 1999 statsministern eller vid förhinder för honom hans ställföreträdare att vid förhinder för republikens president godkänna en gemensam överenskommelse angående ut-nämningen av ordföranden för kommissionen. Den 16 juli 1999 bemyndigade republikens president utrikesminister Tarja Halonen eller vid förhinder för henne utrikeshandelsminister Kimmo Sasi eller vid förhinder för dem båda ambassadör Antti Satuli att godkänna en gemensam överenskommelse om utnämning av kandidater till ledamöter i Europeiska kommissionen. — Se berättelsen från justitiekanslern i statsrådet för 1998, s. 23 (B 9/1999 rd) angående utnämning av en medlem i Europeiska gemenskapernas domstol.

fattning utan tvivel jämställas med beslut som fattas i Europeiska unionen i enlighet med 93 § 2 mom. Finlands grundlag.

Förslag till beslut

Grundlagsutskottet har granskat berättelsen och har ingenting att anmärka mot den. Därför föreslår utskottet vördsamt

att riksdagen sänder detta betänkande till regeringen för kännedom och att riksdagen godkänner ett uttalande ***(Utskottets förslag till uttalande)***

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen på behörigt sätt tar hänsyn till de anmärkningar angående tidigare ställningstaganden av riksdagen och uttalanden om andra omständigheter som ingår i detta betänkande och i de bifogade utlåtandena och som kräver åtgärder från regeringens sida.

Helsingfors den 30 november 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Ville Itälä /saml
medl. Tarja Filatov /sd
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Gunnar Jansson /sv
Jouko Jääskeläinen /fkf
Paula Kokkonen /saml
Jouni Lehtimäki /saml
Johannes Leppänen /cent
Hannes Manninen /cent
Pekka Nousiainen /cent
Osmo Puhakka /cent
suppl. Veijo Puhjo /vänst.

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 16/1999 rd

Regeringens berättelse för 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att lagutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- kanslichef Kirsti Rissanen, justitieministeriet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Vid behandlingen av ärendet har utskottet utrett inställningen till utskottets uttalanden med anledning av tidigare berättelser. Detta av den anledningen att dialogen mellan statsrådet och riksdagen med anledning av regeringens berättelse inte alltid motsvarar sitt syfte, om uttalandena inte också blir lästa och frågorna åtgärdade.

Vidare har utskottet behandlat ärendet utifrån de i berättelsen ingående uttalandena i fråga om justitieministeriets förvaltningsområde, dock med den begränsningen att granskningen enbart gällt lagutskottets egna uttalanden.

Utskottets tidigare ställningstaganden

Utskottet har i sitt utlåtande om berättelsen om regeringens åtgärder under år 1997 (LaUU 6/1998 rd — B 5/1998 rd) behandlat en revidering av berättelsen, en fråga som då var aktuell. I utskottets utlåtande konstaterades följande:

"Utskottet anser att reformen är lyckad. Ärendena presenteras i koncentrerad form med tyngdpunkt på väsentliga händelser. Vid utskottsbehandlingen uppdagades dock ett par brister som stör läsaren:

— berättelsen saknar innehållsförteckning och

— i berättelsens sista avsnitt "Åtgärder vid presidentföredragningarna" har vissa propositioner försetts med asterisk (*) men ingenstans har förklarats vad som avses med denna. Avsikten torde vara att visa att ett uttalande av riksdagen anknyter till ärendet."

Med anledning av sina iakttagelser framhöll utskottet att saken borde åtgärdas. Eftersom så inte har skett föreslår utskottet ett uttalande om

att följande berättelse förses med en innehållsförteckning och en redogörelse för syftet med anteckningar typ fotnot.

Utskottets uttalanden

Lagutskottet anser att regeringens redogörelser och ställningstaganden med anledning av utskottets uttalanden är korrekta. De uttalanden som enligt regeringens åsikt inte längre ger anled-

ning till åtgärder kan också enligt lagutskottets åsikt strykas i berättelsen.

Rättegångskostnaderna och allmän rätttshjälp

Till de uttalanden som skall strykas hör också uttalandet om rättegångskostnader (s. 144), som har blivit uppfyllt i den form det anförs där.

Debatten om rättegångskostnadernas belopp och frågan om ersättning för dem pågår dock fortfarande. I svaret i berättelsen konstateras att en proposition om korrigering av missförhållandena i bestämmelserna om ersättning av rättegångskostnader i 21 kap. rättegångsbalken (RP 107/1998 rd) hade avlåtits till riksdagen och att lagutskottet hade börjat behandla propositionen i januari 1999.

Riksdagen har sedermera antagit lagen i enlighet med lagutskottets betänkande (LaUB 26/1998 rd).

I betänkandet framhöll lagutskottet att åtminstone domarna, advokaterna och de allmänna rättsbiträdena måste informeras effektivt om de nya bestämmelserna om rättegångskostnader för att en enhetlig rättspraxis skall kunna fås till stånd. Om inte särskilda kurser kan ordnas systematiskt för alla dessa yrkesgrupper borde tydlig och övergripande information skickas till dem alla. Efter att ha framhållit att syftet med den pågående revideringen av bestämmelserna om rättegångskostnader var att påverka uppkomsten av kostnader och pressa dem nedåt antog utskottet att den aktuella delreformen inte kunde ha någon direkt inverkan på detta annat än när det gäller summariska mål. Utskottet framhöll ytterligare att orsakerna till de stegrade kostnaderna och frågan om hur processreglerna bör ändras utifrån de hittills vunna erfarenheterna behandlades i en arbetsgrupp vid justitieministeriet. I en annan kommission utreds frågan om hur stor den allmänna rättshjälpen skall vara och om fri rättegång skall beviljas en större befolkningsgrupp.

När detta utlåtande behandlas har bägge kommissionerna lämnat sitt betänkande. Den första partiella revideringen av bestämmelserna om rättegångskostnader trädde i kraft den 1 juni 1999. Eftersom den har varit i kraft bara knappt fem månader går det ännu inte att få uppgifter om dess konsekvenser.

Utskottet betonar medborgarnas fundamentala rätt att få ett beslut av en domstol angående sina rättigheter och skyldigheter. Frågan om att få de faktiska rättegångskostnaderna skäligare är så viktig att man inte passivt kan invänta vad som håller på att ske med anledning av de aktuella ändringarna. Enligt utskottets åsikt bör man gå fram på tre fronter enligt följande:

1) Domstolarna uppmärksamgörs med tillräckligt eftertryck på de nya kostnadsbestämmelserna och allmänheten informeras om dem på ett sådant sätt att parterna i en rättegång förmår ta hänsyn till saken.

2) Revideringen av bestämmelserna om rättegångsförfarandet i tvistemål fortsätter.

3) Beredningsarbetet för att åstadkomma ett enhetligt rättshjälpssystem fortsätts med en snabb tidtabell och med målet att även personer med medelstora inkomster skall garanteras ekonomiska möjligheter att bevaka sina rättigheter och skyldigheter med hjälp av rättegångar.

Utskottet föreslår ett uttalande om

> *att riksdagen påskyndar åtgärderna för att förenhetliga rättshjälpssystemet och utvidga kretsen av dem som är berättigade till rättshjälp.*

Utlåtande

Som sitt utlåtande anför lagutskottet vördsamt

> *att grundlagsutskottet bör beakta vad som anförs ovan.*

Helsingfors den 30 november 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Leena-Kaisa Harkimo /saml
Jyri Häkämies /saml
Toimi Kankaanniemi /fkf
Annika Lapintie /vänst
Kari Myllyniemi /cent
Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänst
Susanna Rahkonen /sd
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /cent.

STATSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 12/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de permanenta specialutskotten skall lämna utlåtanden i ärendet till grundlagsutskottet.

Beredning i delegation

Ärendet har beretts av statsutskottets förvaltnings- och granskningsdelegation.

Sakkunniga

Förvaltnings- och granskningsdelegationen har hört

- överkommissarie Mikko Lampikoski, inrikesministeriet
- chefen för narkotikabrottsenheten Paavo Selin, polisinrättningen i Helsingfors

Dessutom har skriftliga utlåtanden begärts från

- finansministeriet,
- social- och hälsovårdsministeriet,
- undervisningsministeriet och
- dataombudsmannen.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Statsutskottet har separat behandlat de uttalanden i berättelsen som härstammar från 1994 års riksdag och tidigare riksdagar och tagit ställning till om de fortfarande behövs. Utskottet anser att följande i berättelsen relaterade åtgärder från tidsperioden som vidtagits med anledning av riksdagsuttalanden är tillräckliga eller att uttalandena annars inte längre behövs:

— långsiktig strategi för utvecklingssamarbetet, RP 122/1992 rd,

— intern fördelning av anslaget för multilateralt utvecklingssamarbete, RP 122/1992 rd,

— samarbetet mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet, RP 126/1993 rd,

— narkotikapolisenhet, RP 152/1994 rd; se utskottets ställningstagande nedan,

— skatt på försäkringspremier, RP 128/1990 rd,

— extra pensioner, RP 57/1991 rd,

— grunderna för fastställande av fastighetsskatten, RP 50/1992 rd,

— inkomstskattelagen, RP 200/1992 rd,
— gallring i tillståndssystemen, RP 141/1993 rd,
— motiveringar till budgetpropositionerna, RP 194/1993 rd,
— avdragsgillhet för obligatoriska reserveringar och direktörsförsäkringspremier, RP 198/1993 rd,
— tilläggsskatt på dryckesförpackningar, RP 301/1994 rd,
— fordonsskatt, RP 160/1994 rd,
— beskattning av jordbruk, RP 173/1994 rd,
— påförande av accis, RP 237/1994 rd,
— delegationens för båtsportsärenden fortsatta verksamhet, RP 104/1988 rd,
— motköp, RP 57/1991 rd,
— beslut om statsunderstöd, RP 69/1992 rd,
— beställningar av tågvagnar; Transtech Oy, sysselsättningen, RP 220/1994 rd,
— företagsservice, Seinäjoki lokalbyrå, RP 152/1994 rd,
— riskfinansiering, småföretag, RP 152/1994 rd,
— sysselsättningspolitiken, RP 126/1993 rd samt
— sysselsättningsåtgärder i kommunerna, RP 152/1994 rd.

Utskottet har begärt separata utredningar om de åtgärder som vidtagits med anledning av vissa uttalanden. För utredningarna redogörs i detaljmotiveringen.

Detaljmotivering

Bankstödet, RP 375/1992 rd och RP 379/1992 rd

Riksdagen konstaterade den 8 december 1998 i sitt svar på regeringens proposition RP 176/1998 rd med förslag till lagar om vissa referensräntor samt om ändring av räntelagen (EkUB 27/1998 rd) att uttalandet som riksdagen antog 1993 har hävts. Enligt uttalandet kommer riksdagen vid behov att bevilja regeringen tillräckligt stora anslag och fullmakter för att förpliktelserna skall kunna fullgöras. Riksdagen framhöll i sitt färskaste uttalande att det finansiella systemet i Finland att döma av alla tillgängliga utredningar har återhämtat sig i så hög grad att bankerna hädanefter kan förutsättas klara av sina förpliktelser i alla lägen utan en garanti från finska staten.

I samband med behandlingen av ovan nämnda ärende förutsatte riksdagen att statsrådet under 1999 lämnar en redogörelse till riksdagen om hur villkoren för bankstödet, det vill säga att det skulle vara öppet och offentligt och ges mot vederlag, har uppfyllts. Redogörelsen skall också ge information om resultaten av de granskningar som Statens revisionsverk har gjort angående lagligheten och ändamålsenligheten i fråga om förfarandet när affärsverksamheten inom Sparbanken i Finland överläts. I redogörelsen skall ytterligare ingå en bedömning av hur lämpliga villkoren för kapitalstödet till bankerna och bankgrupperna har varit sett i ett totalekonomiskt perspektiv.

Enligt en utredning till statsutskottet är det meningen att den av riksdagen förutsatta redogörelsen om bankstödsfrågor lämnas i november 1999.

Sparkasseverksamhet, RP 126/1993 rd

Riksdagen förutsatte i sitt uttalande i december 1993 att staten tryggar stödets öppenhet genom att offentliggöra tillräckliga uppgifter om det utgivna stödets belopp och fördelning och stödets slutliga kostnadsverkningar samt i sinom tid ge riksdagen en utredning om att de avgöranden som har träffats har varit förmånligast ur samhällets synpunkt.

Som det konstateras i regeringens berättelse kan den utredning som uttalandet förutsätter ges först efter det att företagssaneringen av Ekakoncernen upphör den 31 december 2003. Statens slutliga utgift för inlösningen av depositioner beror på hur företagssaneringen lyckas och de säkerheter för depositionerna som realiseras. Detsamma gäller de depositioner som gjorts i Andelsaffären Elanto. Företagssaneringen av Elanto upphör den 31 december 2003. Riksdagsuttalandet är alltså fortfarande aktuellt.

Lättnader i bilskatten för handikappade, RP 42/1993 rd

Som det framgår av regeringens berättelse föreslog Handikapparbetsgruppen -96 i sin prome-

moria 15.4.1997 att återbäringen av bilskatt till handikappade skulle ersättas med ett direkt, delvis inkomstrelaterat stöd som Folkpensionsanstalten administrerar. Enligt en utredning till utskottet är avsikten att fr.o.m. början av 2001 reformera systemet med handikappförmåner i enlighet med den ovannämnda arbetsgruppens förslag. Frågan finns också med i regeringsprogrammet för statsminister Paavo Lipponens II regering.

Mervärdesskatteskyldigheten för gravt handikappade företagare, RP 152/1994 rd

Den befrielse från skyldigheten att betala mervärdesskatt som gäller företagsverksamhet bedriven av gravt handikappade har förlängts att gälla också 1999. Det utredningsarbete som gäller ärendet och nämns i motiveringen till regeringens proposition (RP 109/1998 rd) pågår ännu.

Också denna fråga anknyter delvis till de förslag som Handikapparbetsgruppen -96 lagt fram. Enligt erhållen utredning har handels- och industriministeriet i samarbete med STAKES startat ett projekt för att utveckla det allmänna företagsstödsystemet så att den fråga som tas upp i riksdagsuttalandet blir beaktad.

Utbildningen, nivå, tillgänglighet, organisering; den vetenskapliga och den teknologiska politiken, samordning, RP 126/1993 rd

Riksdagen förutsatte i det ovan nämnda uttalandet att regeringen ser till att det görs en utredning om effekterna av utbildningsreformerna och sparåtgärderna. Enligt vad utskottet erfar har en sådan utredning gjorts på regelbunden basis under de senaste åren. En viktig uppgift för utbildningsstyrelsen, som inrättades 1991, har varit att utvärdera utvecklingen. Undervisningsministeriet och utbildningsstyrelsen har kommit överens om utvärderingsobjekten i de årliga resultatavtalen.

Under detta decennium har utbildningens struktur, innehåll, administration och resurser ändrats och utvecklats i de olika utbildningsformerna på många sätt. Därför är det inte möjligt att entydigt förklara hur en viss delreform eller sparåtgärd påverkar det totala utbildningsutslaget.

Utskottet framhåller att i utbildningslagstiftningen, som trädde i kraft i början av 1999, föreskrivs att utvärderingen av utbildningen skall göras i alla utbildningsformer.

I sitt betänkande (StaUB 58/1998 rd) om budgeten för 1999 fann utskottet det viktigt att utgångspunkten för utvecklingen av den allmänbildande utbildningen är att grundläggande utbildning garanteras alla oberoende av bostadsort, språk och ekonomisk ställning. I samband med behandlingen av skollagarna antog riksdagen också flera uttalanden. De där förutsatta åtgärderna har ännu inte vidtagits.

Tilldelning av tilläggsanslag till universiteten för inköp av apparatur samt litteratur- och publikationsförvärv, RP 152/1994 rd

Enligt erhållen utredning har sammanlagt 283 miljoner mark av resurserna i det program för ökning av forskningsfinansieringen som statsrådet 1996 antog anvisats för utveckling av forskningsbetingelserna för separata projektfinansieringar under 1997—1999. Enligt rapporterna från universiteten har anslagen mestadels använts till att anskaffa forskningsapparatur men också forskningspublikationer samt till att förbättra de övriga betingelserna för forskningen. Delvis på grund av dessa åtgärder har universitetens anskaffningsanslag för litteratur åter stigit till ca 90 miljoner mark på årsnivå efter att ha varit ca 70 miljoner mark i mitten av decenniet.

Enligt erhållen utredning bidrar också de anslag i programmet för ökning av forskningsfinansieringen som anvisats på momentet "Universitetens allmänna utgifter" under 1996—1999 bland annat till att utveckla forskningen av datatjänster och dataöverföring och utvecklingen av universitetens forskningsbetingelser. Undervisningsministeriet har inom ramen för statsbudgeten för universitetens omkostnader anvisat en separat finansiering på sammanlagt 374 miljoner mark under 1996—1999 i anknytning till ett informationsstrategiskt åtgärdsprogram för utbildning och forskning.

Undervisningsministeriet tillsatte 1997 en särskild arbetsgrupp för att reda ut det allmänna tillståndet och utvecklingsbehovet beträffande universitetens forskningsbetingelser. Förslagen

har beaktats i undervisningsministeriets verksamhets- och ekonomiplan för 2000—2003 och i den utvecklingsplan för 1999—2004 för utbildningen och universitetsforskningen som för närvarande bereds.

Narkotikapolisenhet, RP 152/1994 rd

Statsutskottet framhåller att användningen av narkotika och handeln med narkotika i dag är ett av våra största problem som ger upphov till otrygghet, förorsakar oordning och brottslighet. Narkotikabrottsligheten har trefaldigats i Finland under detta decennium.

Statsrådets principbeslut om narkotikapolitiken antogs i december 1998. Enligt principbeslutet syftar narkotikapolitiken till att förhindra spridning och bruk av narkotika genom ett mer omfattande och samordnat myndighetssamarbete. Syftet är också att minimera de individuella skadorna som förorsakas av narkotikamissbruket. Detta kräver bl.a. att vården utvecklas.

Statsrådet antog i början av mars en riksomfattande brottsbekämpningsplan "säkerhetstalko". Det nationella brottsbekämpningsprogrammet syftar till att skapa en gemensam verksamhetspolicy för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Det är meningen att kommuner, läroanstalter, näringslivet, kyrkan, medborgarorganisationer och enskilda medborgare vid sidan av statsmakten skall delta i brottsbekämpningen på ett mera medvetet och aktivt sätt.

När det gäller narkotikabrott handlar det allt mera om organiserad brottslighet och yrkesmässiga narkotikahandlare. Den största utmaningen för narkotikabekämpningen och för hela rättssystemets trovärdighet utgör därför en grupp aktiva yrkeskriminella som samhällets åtgärder inte hittills tycks ha haft någon effekt på. Som regel fortsätter yrkeskriminella sin brottsliga verksamhet i fängelset, därifrån verksamheten ofta till och med leds.

Utskottet anser att polisen bör anamma en sådan aktiv roll som utvecklingen av narkotikasituationen kräver. Den nya rollen bör stödja sig på lagstiftningen och polisrättsliga principer. Man bör i allt understryka att det är viktigt att ingripa tidigt och att reagera snabbt. Detta kräver att lagstiftningen utvecklas och att narkotikabekämpningens resurser märkbart utökas.

De erhållna utredningarna visar att de ovan konstaterade problemen inte kan lösas genom att det inrättas en separat narkotikapolisenhet, menar utskottet.

Utskottet har i detta sammanhang också begärt en utredning om förutsättningarna för ett separat narkomanregister. Enligt ett utlåtande från dataombudsmannens byrå har man inte någon rätt att inrätta separata permanenta narkomanregister i de verksamhetsenheter som svarar för hälsovården utan att det separat stadgas om ärendet. Av regleringen bör framgå syftet med registret, de uppgifter som samlas i registret, överlämnande av uppgifter, förvaring och övrig handläggning. De förutsättningar som närmare anknyter till integritetsskyddet kan enligt dataombudsmannen bedömas först när man vet det tänkta syftet med registret.

Utlåtande

På grundval av det ovan sagda anför statsutskottet vördsamt

att grundlagsutskottet bör beakta vad som anförts i detta utlåtande.

Helsingfors den 15 juni 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Maria Kaisa Aula /cent
vordf. Kari Rajamäki /sd
medl. Olavi Ala-Nissilä /cent
Pirjo-Riitta Antvuori /saml
Timo Ihamäki /saml
Seppo Kääriäinen /cent
Reijo Laitinen /sd
Hanna Markkula-Kivisilta /saml
Tuija Nurmi /saml
Mauri Pekkarinen /cent
Virpa Puisto /sd
Ola Rosendahl /sv
Matti Saarinen /sd
Sakari Smeds /fkf
Irja Tulonen /saml
Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Kari Uotila /vänst
Jukka Vihriälä /cent
Jorma Vokkolainen /vänst.

FÖRVALTNINGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att förvaltningsutskottet skall lämna utlåtande till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- generalmajor Matti Sandqvist, regeringsrådet Tarja Hyvönen, regeringsrådet Esko Koskinen, regeringsrådet Hannele Savioja, äldre regeringssekreterare Riitta Koponen, regionutvecklingsdirektör Veijo Kavonius, överinspektör Teemu Eriksson, överinspektör Vesa Lappalainen och överinspektör Tarja Mankkinen, inrikesministeriet
- lagstiftningsrådet Martti Simola, justitieministeriet
- konsultativa tjänstemannen Kirsi Äijälä, finansministeriet
- överinspektör Kaarina Koskinen, Utlänningsverket
- utvecklingschef Martti Kallio, Finlands Kommunförbund
- juristen Markku Nieminen, Akava-OS
- juristen Hannu Salo, FTFC-O
- juristen Heikki Sipiläinen, Statens samorganisation.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Kommunal ekonomi

Under första hälften av 1990-talet har kommunernas finansieringsställning på ett allmänt plan varit relativt god. Kommunerna har kunnat minska på sin skuldsättning och öka sina kassareserver. Ännu 1996 uppvisade kommunsektorn ett överskott, dvs. årsnettot var större än nettoinvesteringarna.

Under 1997 och 1998 har kommunernas ekonomi försvagats. Kommunernas och samkommunernas sammanlagda årsnetto, driftsekonomins överskott, minskade från 1996 års nivå så att årsnettot inte räckte till att täcka nettoinvesteringarna. Lånestocken utgjorde 25,5 miljarder

mark i slutet av 1998 och kassareserverna 16,0 miljarder mark. Skillnaderna mellan kommunerna — t.ex. enligt årsnetto — förblev stora. Enligt förhandsuppgifter uppvisar cirka 70 kommuners bokslut ett negativt årsnetto under 1998 och dessa kommuner tvingas delvis finansiera sina driftsutgifter med lån.

Också under 1999 kommer kommunernas bokslut av allt att döma att uppvisa ett visst underskott som helhet betraktad. Enligt erhållen utredning är årsnettot dock fortfarande på en rätt så tillfredsställande nivå. Om investeringsgraden stannar i stort sett på den nuvarande nivån kommer kommunernas och samkommunernas skulder troligen att öka och trycket på att höja skattesatserna kvarstår därmed. De kommunvisa skillnaderna i kommunernas ekonomiska utveckling ökar ytterligare bl.a. till följd av flyttningsrörelsen samt på grund av att statsandelsreformens övergångsutjämningar slopades och samfundsskatteandelarna ändrades men också i allmänhet på grund av skillnaderna i utgifts- och inkomstutvecklingen. Tillräckligt med anslag bör under infasningen reserveras för de bidrag enligt prövning som beviljas kommunerna av dessa skäl.

Regional- och strukturpolitiken

Utskottet påpekar att en del av de regional- och strukturpolitiska medel som Europeiska unionen reserverat för Finland riskerar att bli outnyttjade på grund av att alla de planerade projekten inte kan genomföras. För att problemet skall kunna åtgärdas bör bevillningsfullmaktsproceduren utvecklas så att EU:s anslag utnyttjas till sitt fulla belopp.

Utskottet betonar i enlighet med sitt tidigare utlåtande (FvUU 3/1998 rd) att landskapsutvecklingspengarna bör höjas. På grund av bevillningsfullmaktsproceduren kan de strategiskt viktiga, största projekten ute i landskapen i praktiken inte startas tillräckligt effektivt. Detta har i sin tur lett till att förbunden på landskapsnivå offentligt har kritiserats för att stödja alltför små projekt. Utskottet anser att landskapsutvecklingspengarna måste höjas åtminstone till den nivå som riksdagen har förutsatt (RP 99/1993 rd). Detta är på det nationella planet ett regional- och strukturpolitiskt sätt fördelaktigt sätt att fördela offentliga resurser och prioritera projekt. Utskottet betonar också i övrigt den nationella regional- och strukturpolitikens betydelse när det gäller att trygga en balanserad utveckling i landets regioner.

Allmän ordning och säkerhet

I regeringens berättelse konstateras att antalet brott som kommer till polisens kännedom har sjunkit under berättelseåret. Med tanke på polisens arbete och resurser finns det enligt berättelsen skäl att observera att brottsligheten är allt mer yrkesmässig och organiserad, särskilt när det gäller narkotikabrotten och den ekonomiska brottsligheten. Enskilda råa våldshandlingar och små extremistgruppers verksamhet har både sysselsatt polisen och ökat medborgarnas krav beträffande polisens service, i fråga om såväl dess kvantitet och dess kvalitet.

Därutöver har tillgången till polishjälp i samband med brott som direkt kränker integritetsskyddet eller riktas mot individens egendom inte förbättrats i enlighet med det uppställda målet under berättelseåret. Polisens utryckningstid i brådskande larmuppdrag har blivit längre i hela landet.

I tidigare utlåtanden om regeringens berättelser har utskottet påpekat polisväsendets resurs- och utvecklingsbehov (FvUU 3/1998 rd och FvUU 10/1998 rd).

Utskottet finner det nödvändigt att man ser till att polisen har tillräckliga resurser och att den förmår nå de uppställda målen samt tillhandahålla polistjänster på lika basis i hela landet.

Utlänningsverkets verksamhet

I sina utlåtanden om regeringens åtgärder under 1996 och 1997 FvUU 3/1998 rd och FvUU 10/1998 rd har utskottet kritiserat utlänningsverket för att handläggningen av ärendena tar för lång tid. Utskottet upprepar här sina tidigare slutsatser om att regeringen inte kan fly sitt ansvar när det gäller svårigheterna för utlänningsverket att handlägga ärendena inom en rimlig tid.

Riksdagsuttalanden

Utskottet anser att de åtgärder som vidtagits med anledning av följande riksdagsuttalanden är tillräckliga eller att uttalandena i övrigt inte längre är aktuella:

— *Undersökning av olyckor*
RP 107/1995 rd (s. 143)

— *Revidering av offentlighets- och sekretessstadgandena*
RP 57/1994 rd (s. 151)

— *Polisuppgifter inom försvarsmakten*
RP 57/1995 rd (s. 162)

— *Statstjänstemannalagen*
RP 291/1993 rd (s. 178)

— *Uppföljning av ändringen av lagen om statens tjänstekollektivavtal*
RP 113/1995 rd (s. 185)

— *Tullagstiftningen*
RP 178/1995 rd (s. 187)

De övriga uttalanden som uppstått under förvaltningsutskottets medverkan är fortfarande aktuella.

Utlåtande

På grundval av det ovanrelaterade anför förvaltningsutskottet vördsamt

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs ovan när det utarbetar sitt betänkande.

Helsingfors den 15 juni 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Matti Väistö /cent
vordf. Pertti Turtiainen /vänst
medl. Rakel Hiltunen /sd
Ulla Juurola /sd
Esko Kurvinen /saml
Kari Kärkkäinen /fkf
Hannes Manninen /cent
Kirsi Ojansuu /gröna
Heli Paasio /sd
Aulis Ranta-Muotio /cent
Pekka Ravi /saml
Petri Salo /saml
Arto Seppälä /sd
Kari Urpilainen /sd
Jari Vilén /saml
suppl. Marja Tiura /saml.

TRAFIKUTSKOTTETS UTLÅTANDE 5/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de permanenta specialutskotten skall lämna utlåtande i frågan till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsrådet Hannu Pennanen, trafikministeriet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

I enlighet med talmanskonferensens förslag har trafikutskottet i detta utlåtande tagit upp uttalanden av riksdagen som hör till utskottets kompetensområde.

Riksdagens uttalanden

Utskottet anser att följande åtgärder vidtagna med anledning av uttalanden från riksdagen och relaterade i berättelsen är tillräckliga eller att uttalandena annars har blivit onödiga:

— *Postförmedling*
RP 49/1993 rd (s. 258)

— *Främjande av den lokala konkurrensen, teletjänster för handikappade, rätten att få identifieringsuppgifter i telekommunikation och negativa följder av telefontjänster*
RP 163/1996 rd (s. 262)

— *Begränsade taxitillstånd och returtransport av patienter*
RP 218/1996 rd (s. 263)

— *Mottagningsställen för förarexamen*
RP 63/1998 rd (s. 268).

Utlåtande

På grund av det ovanstående anför trafikutskottet vördsamt

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 7 september 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Erkki Pulliainen /gröna
vordf. Annika Lapintie /vänst
medl. Klaus Bremer /sv
Jyri Häkämies /saml
Erkki Kanerva /sd
Saara Karhu /sd
Marjukka Karttunen-Raiskio /saml
Kari Myllyniemi /cent
Raimo Mähönen /sd
Tero Mölsä /cent
Pauli Saapunki /cent
Ismo Seivästö /fkf
Timo Seppälä /saml
Lasse Virén /saml
Raimo Vistbacka /saf
Matti Vähänäkki /sd
Harry Wallin /sd.

JORD- OCH SKOGSBRUKSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 17/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att jord- och skogsbrukssutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har fått en skriftlig utredning från jord- och skogsbruksministeriet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Allmänt

Jord- och skogsbruksutskottet begränsar sitt utlåtande till en behandling av de uttalanden i berättelsen som enligt utskottet bör strykas.

Detaljerade ställningstaganden

Avlägsnande av sjunkvirke och flottningsrester

(RP 17/1995 rd, miljöutskottet) Riksdagen förutsatte 7.11.1995 att regeringen ser till att de regionala miljöcentralerna med stöd av 99 a § vattenlagen vid behov vidtar åtgärder för att rensa ett vattendrag från sjunkvirke och andra flottningsrester som hindrar eller äventyrar användningen av vattendraget, samt att det under moment 30.85.77 i statsbudgeten anvisas tillräckliga anslag för att rensa vattendrag från sjunkvirke och andra flottningsrester.

Ställningstagande

Utskottet konstaterar att när flottningen har upphört och det saknas en verksam flottningsförening kan den regionala miljöcentralen enligt 5 kap. 99 a § vattenlagen under vissa förutsättningar utan att ärendet handläggs vid vattendomstolen rensa vattendraget från sjunkvirke och andra flottningsrester som medför skada eller men och som då tillfaller staten utan särskild anmälningsskyldighet. Bestämmelserna i vattenlagen om de flottandes ansvar enligt förorsakarprincipen (5 kap. 99 §) bör dock primärt tillämpas.

Enligt en utredning till utskottet kan det inte åläggas en regional miljöcentral att avlägsna sjunkvirke utan miljöcentralerna kan avlägsna sjunkvirke som vållar problem i form av arbete enligt prövning inom ramen för anslagen. Möjligheterna att få statsmedel för att avlägsna sjunkvirke är tills vidare mycket begränsade, eftersom de regionala miljöcentralerna i första

hand skall ta hand om de garanterade arbeten efter flottningen som ankommer dem enligt vattenrättsliga beslut. Statsmedel för avlägsnande av sjunkvirke har använts närmast på ställen där behovet av arbete till följd av verkliga problem är störst och man har kunnat komma överens om arbetet och kostnaderna med dem som senast bedrivit flottning i vattendraget. Därför är de regionala skillnaderna relativt stora. Vid avlägsnande av sjunkvirke bör man dessutom se till att problem med grumlighet och andra problem till följd av åtgärderna inte blir större än nyttan av åtgärderna.

Enligt utredningen har sjunkvirke och övriga flottningsrester avlägsnats närmast i de stora vattendragen i norra Finland inom områden där i synnerhet lösflottningen har fortsatt länge. I praktiken har sjunkvirke avlägsnats speciellt för att minska de problem som sjunkvirke vållar fisket. Å andra sidan har sjunkvirke avlägsnats på områden där verksamheten ur företagsekonomisk synvinkel varit lönsam. I utredningen konstateras att verksamheten med att avlägsna sjunkvirke kommer att fortsätta under de närmaste åren i Norra Finland, speciellt i Lappland och Kajana. Verksamheten har än så länge varit obetydlig i Östra Finland men beräknas öka under de närmaste åren tack vare de garanterade arbeten. Behovet av att avlägsna sjunkvirke på annat håll i landet bedöms vara lokalt och generellt rätt så obetydligt. Finansieringsbehovet enligt de garanterade arbetena i 5 kap. 30 § vattenlagen påverkar för sin del statens möjligheter att finansiera avlägsnandet av sjunkvirke. Avsikten är att i huvuddrag slutföra dessa arbeten före slutet av 2003.

Utskottet hänvisar till utredningen ovan och påskyndar arbetet med att avlägsna sjunkvirke och övriga flottningsrester samt konstaterar att uttalandet inte ger anledning till ytterligare åtgärder.

Statens fiskodling

(RP 72/1995 rd, statsutskottet) När riksdagen den 15 december 1995 godkände statsbudgeten för 1996 förutsatte riksdagen under kapitel 30.38 att fiskodlingen och forskningen i sydligaste Finland fortsätter för utveckling av fiskerihushållningen i eutrofierade och föränderliga vattendrag.

Ställningstagande

Enligt en utredning till utskottet har de funktioner som fiskodlingsanstalten i Porla haft överförts till statens fiskodlingsanstalter i Laukaa och Evo. Dessa anstalters produktion i fråga om de överförda arterna var redan 1996 större än Porlaanstaltens produktion när staten upphörde med sin fiskodlingsverksamhet i Porla. Produktionen i anstalterna i Evo och Laukaa har räckt till att tillfredsställa de behov statens fiskodlingsverksamhet har i sydligaste Finland.

Av utredningen framgår också att jord- och skogsbruksministeriet utifrån riksdagens uttalande ovan förutsatte att Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet före slutet av maj bereder en forskningsplan om vilka fiskeriekonomiska konsekvenser belastningen på vattendragen har och om åtgärder för att minska de skadliga effekterna, i synnerhet i de eutrofierade vattendragen i sydligaste Finland. Därefter förutsatte ministeriet att forskningsanstalten 1998 fortsätter forskningen om vilka fiskeriekonomiska konsekvenser belastningen på vattendragen har och om åtgärderna för att minska de skadliga effekterna som inleddes 1997. Samtidigt förutsatte ministeriet att forskningsanstalten publicerar de första resultaten av det projekt som handlar om vilka konsekvenser eutrofieringen av kustvattnen får för fiskbeståndet.

Ministeriet förutsatte att forskningsanstalten fortfarande 1999 fortsätter forskningsprogrammet om vilka fiskeriekonomiska konsekvenser belastningen på vattendragen får och om åtgärderna för att minska de skadliga effekterna. Därutöver förutsattes att det före slutet av 1999 utarbetas en rapport om vilka konsekvenser eutrofieringen får för kustens fiskbestånd.

Enligt ett meddelande från Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet pågår rapporteringen om konsekvenserna av eutrofieringen, och forskningsinstitutet kommer före slutet av året att

publicera tre vetenskapliga skrifter. I övrigt har de uppsatta målen ovan nåtts.

Utskottet hänvisar till utredningen ovan och betonar vikten av fiskodling och forskningsverksamhet som berörs i uttalandet och menar att uttalandet inte ger anledning till vidare åtgärder.

Lag om ändring av 15 § lagen om djursjukdomar

(RP 23/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet) Riksdagen förutsatte den 22 maj 1997 att tillräckliga resurser anvisas för realisering av ett kontrollprogram för djursjukdomar och att betingelserna för undersökningar av viltsjukdomar tryggas. Riksdagen förutsatte också att jord- och skogsbruksministeriet före den 1 juni 1997 lämnar till jord- och skogsbruksutskottet en plan över åtgärder genom vilka dessa mål kan uppnås.

Ställningstagande

I jord- och skogsbruksministeriets plan, som tillställdes genom ett brev av den 23.5.1997, konstateras att resurserna för övervakningsprogrammen i fråga om djursjukdomar baserar sig på ett landsomfattande system med kommunalveterinärer. EU-kommissionen framhöll i samband med sin inspektion i Finland att systemet med kommunalveterinärer effektivt bekämpar djursjukdomar.

Länsveterinärens uppgift är att sköta den regionala övervakningen av djursjukdomar och också att styra och övervaka kommunalveterinärens verksamhet. Ministeriet kommer att förbättra länsveterinärernas färdigheter att bekämpa exotiska djursjukdomar. Ministeriet har dessutom framställt ett förslag hos inrikesministeriet om fyra nya tjänster som länsveterinär.

Uppgifterna om ett ökat intresse för farmuppfödning av vildrenar har noterats av Anstalten för veterinärmedicin och livsmedel genom att ge mera information om vildrensforskning och genom att skapa konsultförbindelser med forskningsinstitut och sakkunniga i andra länder. Forskningsmetoderna har uppdaterats för att motsvara den vetenskapliga utvecklingen på området.

Utskottet fäster på nytt avseende vid att kontrollprogrammen har en stor betydelse för bekämpningen av djursjukdomar och för forskningen kring viltsjukdomar och anser att ärendet inte ger anledning till vidare åtgärder.

Tryggande av fortsatt verksamhet på naturnäringslägenheterna

(RP 54/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet) Riksdagen förutsatte den 9 juni 1997 att jord- och skogsbruksministeriet utan dröjsmål vidtar åtgärder för att permanent säkerställa fortsatt verksamhet på lägenheter som idkar naturnäringar inklusive beredning av författningsändringar som detta eventuellt föranleder.

Ställningstagande

Utskottet behandlar som bäst regeringens proposition med förslag till lag om finansiering av renhushållning och naturnäringar samt vissa lagar som har samband med den (RP 104/1999 rd). Förslaget innefattar förslag till bestämmelser för att göra bl.a. naturnäringslägenheterna livskraftigare och förbättra deras verksamhetsbetingelser. Uttalandet är därför inte längre aktuellt.

Fördelning av kostnaderna för dikningsförrättning

(RP 67/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet) Riksdagen förutsatte den 30 september 1997 att det bland annat genom anvisningar om tillämpning av lagen ses till att kostnaderna för dikningsförrättningar fördelas rättvist i relation till den faktiska nyttan av dikning för olika markanvändningsformer.

Ställningstagande

Med hänvisning till det som anförts i berättelsen om ärendet anser utskottet att uttalandet kan strykas i berättelsen.

Förebyggande av rovdjurs skadegörelse

(RP 100/1997 rd, statsutskottet) När riksdagen den 19 december 1997 godkände statsbudgeten

för 1998 förutsatte den under moment 30.36.42 att regeringen lägger fram förslag om anslag för förebyggande av rovdjurs skadegörelse inom renskötselområdet senast i budgeten för 1999 och samtidigt tar hänsyn till de ökade skadorna av framför allt örnar.

Ställningstagande

Utöver vad som framgår av berättelsen påpekar utskottet att 11 000 000 mark har anvisats som ersättning för rovdjurs skadegörelse i regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2000. Anslaget får användas för betalning av utgifter som föranleds av ersättningar för renar som dödats av rovdjur och för andra skador som rovdjur vållat, för hindrande av skador och skyddande av rovdjursbestånden. Utskottet anser att uttalandet inte längre behövs.

Utvidgning av den ersättning som betalas för rovdjurs skador

(RP 105/1998 rd, statsutskottet) När riksdagen den 18 december 1998 godkände statsbudgeten för 1999 förutsatte den under moment 30.41.42 att lagstiftningen med det snaraste ändras för att ersättning skall betalas för den skada rovdjur åsamkar människor eller annan lös egendom än sådan som är avsedd för renhållning, jordbruk eller annan djurhållning.

Ställningstagande

Utskottet behandlar som bäst regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 87 § jaktlagen (RP 59/1999 rd), där det föreslås att till jaktlagen fogas en bestämmelse om att skador som rovdjur vållar människor samt utöver gällande regler också skador som rovdjur orsakar på annan lös egendom än sådan som är avsedd för djurhållning kan ersättas av statens medel. Uttalandet är därför inte längre aktuellt.

Fullmakt att bevilja räntestödslån

(RP 241/1998 rd, statsutskottet) När riksdagen den 4 december 1998 godkände den andra tilläggsbudgeten för 1998 förutsatte den under moment 30.33.49 att fullmakten för 1998 att bevilja räntestödslån utnyttjas till fullo och att lån därmed beviljas till ett belopp av 1 000 000 000 mark.

Ställningstagande

Av berättelsen framgår hur fullmakten att bevilja lån användes samt varför den inte hann utnyttjas till fullo. Utskottet anser att uttalandet inte längre behövs.

Sammandrag

Utskottet konstaterar att följande uttalanden kan strykas i berättelsen:

— Avlägsnande av sjunkvirke och flottningsrester (RP 17/1995 rd, miljöutskottet)

— Statens fiskodling (RP 72/1995 rd, statsutskottet)

— Lag om ändring av 15 § lagen om djursjukdomar (RP 23/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet)

— Tryggande av fortsatt verksamhet för naturnäringslägenheterna (RP 54/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet)

— Fördelning av kostnaderna mellan dikningsförrättning (RP 67/1997 rd, jord- och skogsbruksutskottet)

— Förebyggande av rovdjurs skadegörelse (RP 100/1997 rd, statsutskottet)

— Utvidgning av den ersättning som betalas för rovdjurs skador (RP 105/1998 rd, statsutskottet)

— Fullmakt att bevilja räntestödslån (RP 241/1998 rd, statsutskottet)

Utlåtande

Jord- och skogsbruksutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande när det utarbetar sitt betänkande.

Helsingfors den 12 november 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Timo Kalli /cent
vordf. Kari Rajamäki /sd
medl. Hannu Aho /cent
Nils-Anders Granvik /sv
Pertti Hemmilä /saml
Matti Kangas /vänst
Tapio Karjalainen /sd
Marja-Leena Kemppainen /fkf
Katri Komi /cent
Jari Koskinen /saml
Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Eero Lämsä /cent
Olli Nepponen /saml
Erkki Pulliainen /gröna.

FÖRSVARSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 1/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de permanenta specialutskotten skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- understatssekreterare Juhani Turunen, finansministeriet
- avdelningschef Matti Niemi, försvarsministeriet
- generallöjtnant Matti Ahola, Huvudstaben
- förvaltningsdirektör Pekka Salojärvi, Försvarsförvaltningens byggverk
- överarkitekt Tuomo Hahl, Statens fastighetsverk.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Försvarsutskottet noterar att regeringens berättelse innehåller två utlåtanden som uppkommit i försvarsutskottet:

— frivillig militärtjänst för kvinnor, RP 131/1994 rd och

— värnpliktigas dagspenning, RP 184/1997 rd.

Åtgärderna enligt det första uttalandet har enligt utskottets åsikt vidtagits i och med att en ändring av lagen om gränsbevakningsväsendet trädde i kraft den 15 juli 1996. Av regeringens berättelse framgår också att ändringarna i fråga om beväringarnas dagspenningar genomförts den 1 januari 1999 på det sätt riksdagen förutsatte i sitt uttalande.

Det är viktigt, menar försvarsutskottet, att regeringen fortsätter att ge akt på hur de nya tjänstgöringstiderna fungerar och förelägger riksdagen ändringsförslag om problem uppstår.

Översynen av statens fastighetsväsende; Försvarsförvaltningens byggverk — dess ställning och uppgifter

Försvarsutskottet har i detta sammanhang begärt en rapport om den pågående översynen av statens fastighetsväsende och i anknytning därtill vilken ställning och vilka uppgifter Försvarsförvaltningens byggverk kommer att få. Översynen bygger på en promemoria av den 31 december 1998 från arbetsgruppen för statens fastighetsförvaltning. Finansministeriet tillsatte den 5

februari 1999 en ny arbetsgrupp för att med utgångspunkt i promemorian klarlägga på vilka punkter statens fastighetsförvaltning bör omorganiseras samt lägga fram detaljerade förslag till hur omläggningarna bör ske. Arbetsgruppens uppdrag omfattar också försvarsförvaltningens fastighetsväsende.

Arbetsgruppen för statens fastighetsförvaltning utgår i sin promemoria från att merparten av de lokaler och anknytande områden som försvarsministeriet behöver flyttas över till Statens fastighetsverk medan skogarna tillfaller Forststyrelsen. Fasta konstruktioner och anläggningar som direkt hänger samman med militära vapen- och kommunikationssystem skall fortfarande förvaltas av försvarsmakten.

Försvarsförvaltningens byggverk har svarat för fastighetstjänsterna inom sitt behörighetsområde och har numera på sin lott samtliga tekniska ägaruppdrag på några undantag när. Byggverkets uppgifter, ställning och storlek skall utredas som ett led i den fortsatta beredningen. Detsamma gäller frågan hur skogsvårdsuppgifterna skall ordnas.

Den nya arbetsgruppen skall komma med sina förslag så att de för försvarsförvaltningens vidkommande finns att tillgå när budgetarna för 2000 och 2001 bereds. När det gäller bostäderna har arbetsgruppen redan lagt fram sitt förslag i en mellanrapport den 30 april 1999. Rapporten har ställts till utskottets förfogande.

De viktigaste målen i promemorian från arbetsgruppen från statens fastighetsförvaltning är enligt försvarsutskottet riktiga och är därmed godtagbara: De statliga funktionerna bör vara förlagda till optimala lokaler och statens fastigheter bör utnyttjas effektivt. Staten bör göra sig av med tomma lokaler, lokaler som inte utnyttjas fullt ut och lokaler som i andra avseenden är oändamålsenliga och därmed frigöra det i lokalerna bundna kapitalet. Ett annat mål i promemorian är att statens fastighets- och fastighetsförvaltningskostnader bör vara så konkurrenskraftiga som möjligt och kunna avskiljas från utgifterna från den egentliga verksamheten. Utskottet finner detta vara ett helt godtagbart mål.

Av promemorian framgår att försvarsmakten skall få behålla en viss kvot av fastigheterna för militära ändamål. Enligt utredning till utskottet är det tänkt att kvoten skall vara ungefär 50 procent av alla de fastigheter försvarsförvaltningen administrerar. Utskottet har också blivit upplyst om att den i promemorian uppskisserade modellen leder till att det exempelvis inom någon garnison kommer att finnas fyra olika aktörer. Ansvarig för byggnaderna skulle vara Statens fastighetsverk, för jordegendomarna Forststyrelsen, för de militära fastigheterna försvarsmakten och för bostäderna ett särskilt bostadsbolag. Det finns risk för att den föreslagna modellen ger upphov till onödig byråkrati och att ansvarsgränserna suddas ut. Försvarsmakten blir för sin del på nytt bli tvungen att avsätta personal för fastighetsskötsel efter att helt nyligen ha fört över personal till andra uppgifter.

Försvarsförvaltningens byggverk har ända från sin tillkomst 1994 lyckats rationalisera sina funktioner genom att bedriva en moderat och mjuk personalpolitik, detta trots att personalnumerären minskat med drygt 800, det vill säga med cirka 32 procent. Försvarsförvaltningens fastighetsväsende ingår tillsammans med de primära funktionerna inom förvaltningen i ett komplex, där respektive parter har en gedigen specialkompetens som kan vidareutvecklas. Det är viktigt, menar försvarsutskottet, att de olika aspekterna sammanpassas när översynen av statens fastighetsväsende sker för att försvarsförvaltningens specialkaraktär skall bli beaktad. Den nya organisationsmallen skall bygga på såväl de allmänna utvecklingslinjerna för statens fastighetsväsende som de speciella krav försvarsförvaltningen ställer.

Utlåtande

På grund av det ovanstående anför försvarsutskottet vördsamt

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 1 juni 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Ilkka Kanerva /saml
vordf. Jaakko Laakso /vänst
medl. Klaus Bremer /sv
Reijo Kallio /sd
Seppo Kanerva /saml
Juha Karpio /saml
Antero Kekkonen /sd
Seppo Lahtela /cent
Raimo Mähönen /sd
Tero Mölsä /cent
Lauri Oinonen /cent
Pauli Saapunki /cent
Ismo Seivästö /fkf
Anni Sinnemäki /gröna.

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 2/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet och bestämde samtidigt att de permanenta specialutskotten skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- kultursekreteraren Kimmo Aaltonen, undervisningsministeriet
- biträdande avdelningschef Reijo Väärälä, social- och hälsovårdsministeriet
- överinspektör Pirkko Holopainen och överinspektör Heidi Peltonen, Utbildningsstyrelsen
- forskningsprofessor Matti Rimpelä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- medlemmen i barnkultursektionen, rektor Marjatta Hassi, centralkommissionen för konst
- generalsekreterare Reijo Viitanen, delegationen för ungdomsärenden
- länskulturrådet Helena Alhosaari, Lapplands länsstyrelse
- rektor Irja-Leena Freund, Kasavuoren yläaste, Grankulla
- rektor Ulf Stenman, Lagmansgården
- ledande psykolog Merja Hallantie, Helsingfors stads undervisningsverk
- socialarbetaren Reijo Paasirova, Liperi kommun
- ordförande Pia Berg, Finlands specialpedagogiska förbund r.f.
- projektchef Kerstin Ekman, Finlands Idrott r.f.
- ordförande Hanna Gråsten-Salonen, Koulukuraattorit - Skolkuratorer ry
- forskningsdirektör Tommi Hoikkala, Nuorisotutkimusverkosto
- sakkunniga Sirkka-Liisa Karhunen, Finlands Kommunförbund
- generalsekreterare Eeva Kuuskoski, Mannerheims Barnskyddsförbund
- utvecklingschef Kirsi Lindroos, Finlands Kommunförbund
- projektansvariga Mervi Manninen, Fri från narkotika r.f.
- ordföranden, professor Hannele Niemi, Finlandds Föräldraförbund r.f.
- verksamhetsledare Stina Oriander, Förbundet Hem och Skola
- sekreteraren för yrkesärenden Kristiina Poropudas, BTLF
- ombudet Riitta Sarras, Undervisningssektorns Fackorganisation r.f.
- ordförande Pekka Sironen, Valtakunnallinen työpajayhdistys r.f.
- förmannen för fältarbetet Olavi Sydänmaanlakka, Aseman Lapset r.f.
- generalsekreterare Jukka Tahvanainen, Allianssi r.f.

- ordförande Airi Valkama, Helsingin seudun erilaiset oppijat HERO r.f.
- verksamhetsledaren Vuokko Valkamo, Kerhokeskus - koulutyön tuki r.f.
- assistenten, psykologie doktor Anna Rönkä
- barnpsykiatern, medicine och kirurgie doktor Tytti Solantaus.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Kulturutskottet behandlar i detta utlåtande barnens uppväxt till vuxna — hur det skall gå att undvika illamående och missanpassning.

Beträffande de uttalanden som hör till kulturutskottets behörighetsområde och för vilka redogörs i berättelsen föreslår utskottet inga åtgärder.

Allmänt

Största delen av de finländska ungdomarna har livet under kontroll. De har framtidstro, de utbildar sig för yrken och är kapabla att leva ett balanserat liv. Enligt undersökningar uppvisar dock en allt större del av barn och unga fysiska, psysiska eller sociala symtom. Enligt undersökningarna är de centrala elementen i de ungas välfärd hembakgrunden, levnadsvanorna samt erfarenheterna från skolan.

För att barnen skall växa upp till balanserade vuxna, som behärskar livets olika situationer, bör uppbyggandet av en sund jagbild beaktas i deras uppfostran redan från det de är små. Då föräldrarna ger stöd och ställer upp gränser spelar det en central roll i fråga om en hurdan bild den unga skapar av sig själv och sina möjligheter och hur barnet lär sig att anpassa sig till olika situationer och grupper. Det primära ansvaret i uppfostran ligger på föräldrarna, men det är samhällets uppgift att stödja föräldraskapet. Föräldraskapets ansvar och förpliktelser borde således behandlas redan i rådgivningsservicen.

Olika undersökningar visar att missanpassningen börjar redan i barndomen. Problemen börjar hopa sig redan tidigt. I skolåldern kommer ytterligare olika slags svårigheter, som hör samman med familjen och skolgången och som leder till en bristfällig utbildning och svårigheter i arbetskarriären. Situationen i ungdomen och den tidiga vuxenåldern är ofta förenad med asocial verksamhet och rikligt alkoholbruk. Vid de allvarligaste formerna av missanpassning är det ofta fråga om en utveckling som börjat redan i barndomen och som präglas av såväl inskränkta möjligheter som tillägnande av negativa tänkesätt och beteenden. Förebyggande av missanpassning borde därför ses som ett övergripande stöd för barns och ungas välfärd som går ut på att trygga gynnsamma betingelser och satsning på deras egna resurser.

Enligt en undersökning (Anna Rönkä, 1999) har riskfaktorer i barndomen och problem med social anpassning i vuxenåldern en tendens att koncentreras hos en och samma person. Anhopningen av problem är ofta en långvarig process, där riskfaktorerna i barndomen samlar sig hos en och samma person och förmedlas till den vuxna åldern. Detta framgår så att de som hade flerfaldiga svårigheter i vuxenåldern, redan i skolåldern hade haft mångahande problem. Problemen överförs från barndomen till vuxenåldern i en ond cirkel på så sätt att följderna av tidigare problem förorsakar nya. Anhopningen av problem anses uppkomma via tre kanaler. Kanalen yttre anhopning avser en händelsekedja, som medför att individens förhållanden försvåras eller förblir oförmånliga och att hans möjligheter att klara sig på olika livsområden därigenom inskränks. Ett centralt element är instabil arbetskarriär. Anhopningen av riskfaktorer försvårade de ungas övergång till arbetslivet och avancemang i arbetskarriären, vilket i sin tur återspeglades hur de klarar sig i vuxenåldern. Den interna kanalen för anhopning av problem hänger i sin tur samman med vad individen tänker om sig själv och sina möjligher. Riskfaktorerna i barndomen förmedlas till vuxenåldern via den inre

kanalen och medför en känsla av misslyckande. Den tredje anhopningskanalen, dvs. sårbarhet i uppträdandet, hänvisar till sådana beteendetyper hos individen som lätt medför problem i olika slags miljöer och som själva är följder av svåra uppväxtförhållanden.

En av social- och hälsovårdsministeriet tillsatt arbetsgrupp (SHM:s arbetsgruppspromemoria 1999:7) har kartlagt olika förvaltningsområdens gemensamma åtgärder för att avvärja missanpassning. Beträffande barn och unga har arbetsgruppen konstaterat att de mest utsatta är barn och unga i problemfamiljer samt barn och unga som lider av inlärningssvårigheter. Arbetsgruppen har konstaterat att nya missanpassningshot hänger samman med den kraftiga strukturella omvandlingen i samhället, där både barns, ungas och vuxnas omvärld och många av dess villkor förändras mycket snabbt och samtidigt. Härvid hänger missanpassningsriskerna inte bara samman med sämre ställning och små inkomster, utan också med förändringar i levnadsvanorna. Bland annat den snabba förändringen av familjestrukturen och -modellen, urbaniseringen och flyttningsrörelsen samt långa studier före övergången till arbetslivet har varit strukturförändringar som påverkat barn och unga. Ofta har dessa förändringar som en motvikt till allt positivt också negativa verkningar. Sålunda förefaller det att förekomma stora problem i en del av barnens och de ungas sociala utveckling.

De unga har enligt undersökningarna blivit fattigare på 1990-talet. I statistiken syns detta som en kraftig tillväxt av antalet utkomstskyddsklienter, särskilt bland 20—24-åringarna. Av den lägsta inkomstfemtedelen (20 %) var 15—29-åringarna 14,2 % år 1990 och 25,8 % år 1996. De unga har således relativt sett blivit avsevärt fattigare på 1990-talet.

Rusmedels- och narkotikasituationen håller på att försämras och ändra form. Enligt utredning som utskottet fått har till och med barn under 10 år blivit föremål för missbrukarvård. Regeringen har fattat ett vittbärande principbeslut om narkotikapolitiken. Den drar upp de allmänna riktlinjerna för förebyggande av narkotikabruk och övervakning av vården. Samtidigt har regeringen också tillsatt en narkotikakommission för unga.

Missanpassningsriskerna för invandrarna hotar att medföra stora spänningar och kulturella konflikter. Lagen om främjande av invandrares integration trädde i kraft den 1 mars 1999. Den skapar nya möjligheter att förebygga missanpassning. Lagen kräver att en integrationsplan görs upp. Planen innehåller individuella målsättningar beträffande studier i språk och inhämtande av de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet. Unga invandrares möjligheter att integreras med hjälp av utbildning skall särskilt följas upp.

Dagvård

Enligt lagen om barndagvård skall dagvården stödja dagvårdsbarnens hem i deras uppgift att fostra barnen samt tillsammans med hemmen främja en balanserad utveckling av barnets personlighet.

Den gällande lagen om barndagvård ger goda möjligheter till verksamhet som stöder barnens uppväxt och utveckling. Den subjektiva rätten till dagvård ger alla barn lika möjligheter att vara med i offentlig småbarnsuppfostran oberoende till exempel av föräldrarnas ekonomiska ställning.

Enligt undersökningar har barnen fram till sitt åttonde år skapat sig en egen värdebild och sitt eget sätt att lära sig och agera. Om barnet inte före det fått tillräckligt stöd för normal uppväxt och utveckling, står man inför behov av en korrigerande verksamhet med osäkrare resultat.

Dagvårdens, småbarnsuppfostrans och särskilt specialdagvårdens betydelse understryks i synnerhet när de sociala svårigheterna och otryggheten ökar i samhället. En väl ordnad dagvård hjälper barnen och barnfamiljerna att klara av vardagen och utgör ett betydelsefullt förebyggande barnskydd.

Grundskolan, gymnasiet och yrkesutbildningen

Enligt den nya skollagstiftning som trädde i kraft i början av året skall utbildningen inom den

grundläggande utbildningen ordnas så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas. Enligt 2 § 1 mom. lagen om grundläggande utbildning är målet för utbildningen att stödja elevernas utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar samt att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som de behöver i livet. Målet för förskoleundervisningen är dessutom att som en del av småbarnsfostran förbättra barnens förutsättningar för inlärning.

I de riksomfattande grunderna för grundskolans och gymnasiets läroplan ses behärskningen av individens liv som en central del av allmänbildningen. Också i grunderna för läroplanen för yrkesutbildningen uppmärksammas utvecklingen av studerandenas livsbehärskning. Lokalt kan utarbetas till exempel ett utbildnings- och uppfostringspolitiskt verksamhetsprogram och i läroplanerna skol- och läroanstaltsvis kan som mål ställas främjande av elevernas livsbehärskning samt samarbetet mellan skolan, hemmen och närsamfundet.

Enligt vad utskottet erfarit tillspetsas skolgångsproblemen för de elever som löper risk att bli missanpassade på högstadiet, då ett kraftigt brytningsskede också annars infaller i de ungas utveckling. Om framgången i skolan är svag eller det förekommer mobbning, vacklar den ungas självförtroende. Om dessutom de sociala färdigheterna är bristfälliga, börjar de unga lätt till exempel smita från undervisningen eller uppträda våldsamt. Orsakerna till missanpassningen uppstår dock redan i dagvårdsskedet eller på lågstadiet. Härvid kan det vara för sent att gripa in först i puberteten vid övergången från ett stadium i den grundläggande undervisningen till ett annat.

Stöd till barn och unga med inlärningssvårigheter

Hur lätt man har att lära sig och vilka inlärningsmetoder som fungerar bäst varierar såväl mellan individerna som hos individerna själva beroende på vad det är fråga om att lära sig. Detta stöder också bestämmelsen i lagen om grundläggande utbildning om att eleverna skall få undervisning enligt sina förutsättningar. Enligt undersökningar beror variationerna i inlärningen till en stor del på de erfarenheter och verksamhetsmöjligheter som individer har i sitt eget liv. Grunderna för individualiteten påverkas också av ärftliga faktorer och de förhållanden som har konsekvenser för nervsystemets utveckling i den tidiga fysiska miljön. I en del fall kan det dock gå så att det uppstår begränsningar som försvårar inlärningen. Inlärningssvårigheter gör ett barn mera sårbart än vanligt. Samtidigt ökar missanpassningsrisken. Om kunnigt stöd inte ordnas för ett barn, som lider av inlärningssvårigheter, kan detta ha till följd att barnet redan tidigt förlorar sitt intresse för skolundervisningen när det upplever svårigheter i sin kraftlöshet och drivs till att allt mer skaffa sig erfarenheter utanför skolan. En bättre skoltrivsel gagnar sannolikt alldeles särskilt de barn som borde kunna satsa mer än andra på att lära sig.

Lika viktigt som att satsa på bästa möjliga kunnande är att säkerställa att alla har möjlighet att få sina egna resurser i bästa möjliga användning.

Beträffande barn och unga med inlärningssvårigheter bör man satsa på att kunnig hjälp står till deras förfogande. Det är viktigt med en så tidig diagnostisering som möjligt, varvid tillräckliga stödåtgärder kan planeras i tillräckligt god tid.

Lagen om grundläggande utbildning, som trädde i kraft vid ingången av året, går i högre grad än tidigare ut på att trygga elevens rättigheter att få undervisning enligt sina förutsättningar. Enligt lagens 17 § har elever med lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter rätt att få specialundervisning utöver den övriga undervisningen. Elever som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller med någon annan därmed jämförbar orsak annars inte kan undervisas skall intas eller överföras till specialundervisning. Dessa bestämmelser förpliktar utbildningsarrangören att klarare än tidigare erbjuda behövlig undervisning och andra tillräckliga stödåtgärder. I lagen om grundläggande utbildning bestäms också klarare än förr att utbildningsarrangören är skyldig att ordna stödundervisning. Enligt lagens 16

§ skall elever, som tillfälligt inte lyckas följa studietakten eller annars behöver särskilt stöd, få stödundervisning. När riksdagen godkände lagstiftningen om utbildningen (RP 86/1997 rd) förutsatte den att situationen i fråga om stödundervisningen i skolorna följs och att effektiviserade åtgärder vid behov vidtas för att rätten till stödundervisning för elever som tillfälligt släpar efter i sina studier eller annars behöver speciellt stöd skall kunna säkerställas.

Den nya ungdomsarbetsstrategin

Enligt vad utskottet erfarit kommer undervisningsministeriet att utarbeta en ny ungdomsarbetsstrategi. Avsikten är att helhetsmässigt gestalta ungdomsarbetets roll i barns och ungas levnadsbana från barndom till vuxen ålder. Samtidigt är syftet att klargöra arbetsfördelningen mellan olika myndigheter, såsom social- och hälsovårdsväsendet, undervisningsväsendet, arbetskraftsmyndigheterna och bostadsmyndigheterna. Tyngdpunkterna inom ungdomsarbetet ligger på förebyggande grundläggande ungdomsarbete samt sammanjämkning av de ungdomspolitiska åtgärderna såväl på riksnivå och regionalt som lokalt.

Verkstäder för unga

Övergången från skolan till vuxen ålder, fortsatta studier och arbetslivet lyckas inte alltid. Enligt en av social- och hälsovårdsministeriet tillsatt arbetsgrupp är det viktigt att vid sidan av de genomförda utbildningsreformerna säkerställa att verksamheten med verkstäder för unga tryggas och att deras innehåll och kvalitet utvecklas positivt. Utom att verkstäderna utvecklas mångsidigt beträffande sammansättningen, bör särskild uppmärksamhet ägnas hjälp till unga som fallit utanför servicesystemen och har svårigheter att behärska sitt liv. Detta förutsätter att man sätter sig in ordentligt i deras livssituation och planeringen av alternativ för dem. Verkstäderna bör utvecklas kvalitativt genom att verkstadshandledare och andra som arbetar med unga utbildas för detta arbete. Enligt arbetsgruppen bör förebyggande arbetsformer utvecklas och till exempel erfarenheter från upplevelsepedagogik användas. Förbättrande av de ungas livsbehärskning är en primär metod att skapa utbildningsmotivation. Det bör effektivare förebyggas att studier i yrkesläroanstalterna avbryts. En metod är skolornas verkstäder för unga med inlärningssvårigheter. Vidare anser arbetsgruppen att arbetet på att utreda ansvarsfrågorna när det gäller de senare skedena bland elever som avbrutit skolan bör effektiveras. Svårigheterna vid övergången från en fas till en annan i livet får inte medföra en utslagningsspiral för lågpresterande. I stället för att fortgående misslyckas bör man försöka lyckas.

Undervisningsministeriet försöker utveckla verkstäderna för unga som ett system som erbjuder speciellt missanpassningshotade unga en smidig miljö för att förbättra livsbehärskningen samt inrikta de unga på utbildning och arbetslivet. En förbättring av verksamhetens kvalitet bland annat genom effektiverad utbildning av verkstadshandledarna understryks i åtgärderna. Undervisningsministeriets strävan är att verkstadshandledarnas befattningar i kommunerna skall permanentas.

Utvecklande av skolelevernas eftermiddagsverksamhet

Många barn nödgas på eftermiddagarna tillbringa flera timmar efter skolan utan föräldrarnas eller andra vuxnas stöd och närvaro. För en del av barnen medför detta inga olägenheter, men för många är följderna negativa. Den nya lagstiftningen ger skolorna goda möjligheter att ordna klubbverksamhet. Enligt kulturutskottets mening är klubbverksamheten en viktig del av barnens skyddsnät. Eftermiddagsverksamheten för skolelever har under de senaste åren utvecklats i olika former i samarbete mellan skolan samt organisationer och andra samfund. Här kan utom skolan och kommunens övriga myndigheter delta till exempel församlingen samt ungdoms- och idrottsorganisationerna. Undervisningsministeriet stöder via länens kulturavdelningar arbetet på att utveckla eftermiddagsverksamheten för skolelever. I år är avsikten att för detta syfte använda 1,5 miljoner mark av ungdomsarbetsanslagen och 2,5 miljoner mark av

idrottsanslagen. Det är meningen att anslagen i framtiden skall ökas.

Utskottet anser det vara viktigt att klubbverksamheten när skolelevernas eftermiddagsverksamhet utvecklas betraktas som en del av skolans och hela ortens mångsidiga utbildnings- och intressesamfund.

Ungdomsarbetslösheten och missanpassningen

De ungas situation på arbetsmarknaden har förändrats klart under de senaste 25 åren. År 1970 utgjorde de unga (15—24-åringarna) en betydande del (28 %) av befolkningen i arbetsålder, likaså av sysselsättningen (22 %). I mitten av 1990-talet var de ungas andel av befolkningen i arbetsålder (19 %) samt av sysselsättningen (7 %) betydligt mindre. Förändringen visar både att de unga åldersklasserna har blivit mindre samt i synnerhet att de ungas sysselsättningsgrad har sjunkit. Depressionen i början av 1990-talet och den ekonomiska uppgång som följde på den har återspeglats synnerligen kraftigt i de ungas situation.

Samtidigt som de ungas kvantitativa betydelse på arbetsmarknaden har minskat, har största delen av de ungas anställningsförhållanden blivit deltidsarbeten och/eller visstidsarbeten. Däremot har förändringen av anställningsförhållandena i gruppen medelålders varit mindre. På basis av arbetskraftsutredningen vet man att deltidsarbetet bland unga ofta hänger samman med studier, medan däremot arbete på viss tid också bland de unga inte stämmer överens med deras vilja.

Ändringen av innehållet i de ungas arbete på 1990-talet tyder på att deras arbete har blivit enformigare och fysiskt tyngre än förr. Dessutom anser en växande del av de unga att de skulle ha beredskap att också klara av svårare uppgifter.

Ungdomsarbetslösheten blev i Finland större än någonsin under detta årtionde. Ungdomsarbetslöshetens tillväxt stannade dock upp i Finland redan 1994. Även om situationen för närvarande i synnerhet för välutbildade unga redan ser ljusare ut, återstår ungdomsarbetslöshetens hårda kärna, och en del av de unga hotas att slås ut från arbetsmarknaden.

De ungas situation på arbetsmarknaden är mer mångformig och omväxlande än bland den vuxna befolkningen. I de ungas liv medför bland annat utbildningen, arbetet, barnavården och värnplikten variationer som bara bristfälligt kan beskrivas utifrån arbetslöshetsgraden. Vissa unga övergår mer eller mindre direkt från skolan till arbetslivet. För en del är däremot skolan och arbetet parallellt under flera års tid. Likaså medför de allt flera anställningsförhållllandena på viss tid och deltid osäkerhet beträffande de ungas situation på arbetsmarknaden. Också i de unga åldersklassernas storlek sker det förändringar som bör beaktas. Sålunda bör de ungas situation granskas mångsidigt och olika livssituationerna beaktas.

Även den s.k. hårda kärnan i fråga om de unga som blir arbetslösa är kvantitativt liten, hopar sig dock problemen med olika slags missanpassning i denna grupp på ett sådant sätt att arbetslösheten och skolmotviljan sist och slutligen är de allra minsta. Beträffande dessa unga föreligger det behov av olika former av samarbete mellan myndigheterna samt att skapa så individuella utbildnings- och arbetsmarknadskanaler som möjligt.

Delegationen för ungdomsärenden bedömer att det för närvarande i Finland finns 10 000—15 000 unga under 25 år, som har stora svårigheter att behärska sitt liv och löper stor risk att bli utslagna. Delegationen har beräknat de kostnader som samhället åsamkas av missanpassningen. Att de unga slås ut från arbetsmarknaden samt möjligen blir socialt utslagna och kriminella blir mycket dyrt för samhället på sikt. De årliga kostnaderna för arbetslöshetsskyddet och socialskyddet samt eventuellt narkotikabruk och kriminalitet stiger enligt delegationens utredningar lätt till 100 000 mark om året, till och med mera. Totalkostnaderna för till exempel ett år i fängelse är cirka 200 000 mark. Om man antar att en grupp på cirka 15 000 personer under 25 år blir socialt utsatta och permanent står utanför arbetsmarknaden, medför detta kostnader på cirka 60 miljarder mark för samhället innan individer-

na i denna grupp fyller 60 år. I beräkningen ingår bara de direkta kostnaderna. Förlusterna av skatteintäkter och till exempel egendomsskador på grund av kriminalitet ökar ytterligare de eventuella kostnaderna.

Vid förebyggande av missanpassning bland unga är det fråga om att hjälpa dem som behöver hjälp till ett normalt vuxet liv. Fungerande samhälleliga bastjänster och tillräckliga resurser för de sociala stödsystemen är de viktigaste faktorerna när riskerna för missanpassning minimeras.

Ett viktigt fält för ungdomsarbetet när det gäller att förebygga missanpassning och avvärja ungdomsarbetslöshet är att bygga ut de metoder som skall anlitas och att skapa individuella modeller. Syftet med ungdomsarbetet är att skapa förutsättningar för de ungas egen verksamhet som stöder förmågan att behärska sitt eget liv. Ungdomsorganisationerna och det kommunala ungdomsarbetet ger stöd åt hemmets och skolans uppfostran. Metoderna inom ungdomsarbetet måste fortlöpande utvecklas så att verksamheten motiverar de unga att delta.

Kulturen och förhindrande av missanpassning

På kulturens område har under de senaste åren genomförts flera konstpedagogiska projekt som bland annat gått ut på att öka växelverkan mellan konsten samt skolorna och daghemmen. Enligt utredning som utskottet fått har sådana projekt varit bland annat ett konstpedagogiskt projekt för dysfasibarn, en dansteaterturné som riktar sig till små orter, ett sagoprojekt för invandrarbarn, en sjukhusskolas konstprojekt, ett sjukhus barnpsykiatriska avdelnings väggmålningsprojekt tillsammans med konstnären osv. Genom konstadministrativa åtgärder av denna typ kan man erbjuda möjligheter att stödja barnens uppväxt till vuxna. Beaktansvärt är också att begreppet barnkultur innefattar tanken att barnets egen upplevelsevärld och dess sysselsättningar samt barnets egen kultur i sina olika uttrycksformer uppskattas som sådana, inte endast som en del eller ett hjälpmedel i uppväxtprocessen.

Sammandrag

Med tanke på utvecklandet av självkänslan och övriga inre överlevnadsresurser behöver barnen och de unga framför allt förtroendefulla och bestående vuxenrelationer och en känsla av att de lyckas. Den bästa grogrunden för sociala färdigheter är en uppfostran som beaktar barnets behov och som ställer upp väl avvägda gränser för barnets verksamhet. Dess grundelement är intresse och understöd samt hänsyn till barnets individualitet.

Utskottet konstaterar att barnens och de ungas väl är en omfattande samhällspolitisk fråga. Bland annat bostads- och miljöpolitiska avgöranden samt avgöranden som gäller barnfamiljerna inverkar. Kommunernas ansvar är centralt bland annat vid utvecklande av grundskolan och inriktande av resurserna på utbildning samt avgöranden inom ungdoms- och idrottsväsendet.

Förebyggande åtgärder är viktigast när det gäller att förebygga missanpassning. Samhället bör stödja föräldrarna i deras tillväxt till föräldraskap. Dagvårdspersonalen bör ha tillräcklig yrkesskicklighet så att den kan upptäcka riskfaktorer som kan leda till missanpassning och ta itu med den.

Lärarens betydelse när det gäller att skapa en stimulerande inlärningsmiljö understryks i och med informationssamhällets utveckling. Lärfärdigheter har allt större betydelse, men samtidigt är detta ett sådant grundelement i människans utveckling som det är svårt att lära ut. Utskottet anser det vara nödvändigt att forskning utnyttjas för att öka väl underbyggd kunskap om lärarens roll, som förändrats och fortfarande förändras, samt om de metoder och lyckade förfaringssätt med vilka läraren förmår möta de utmaningar som beror på elevernas olika bakgrund och erfarenheter.

Kulturutskottet understryker särskilt följande frågor när det gäller att förhindra missanpassning bland barn och unga:

1) Kulturutskottet anser att grundskolefasen har en mycket stor betydelse med tanke på barns missanpassning. Större ekonomiska resurser än för närvarande bör satsas på att ordna den grundläggande undervisningen inom utbildningen. En

uppsplittrad struktur inom skolan kan vara ett problem i synnerhet på högstadiet, som är en mycket känslig tid i de ungas utveckling. Därför är det skäl att understryka vikten av att socialpedagogiskt utveckla skolan när det praktiska undervisningsarbetet planeras. Skolans roll är mycket central, eftersom barnets attityd till skolgången kraftigt inverkar på de ungas arbetskarriär och sociala överlevnad. Problem vid anpassningen till skolan leder ofta till negativa kedjereaktioner. Därför är sådana åtgärder viktiga som förhindrar att problem uppstår i skolklassen. Det är skäl att förbättra inlärningsförutsättningarna och smidigheten i skolarbetet bland annat genom att göra undervisningsgrupperna mindre. Stödjande av barnens starka sidor och intressen förutsätter små grupper och tillräckliga resurser. Att undervisningspersonalen hålls kvar i arbetet och att det satsas på elevvården är andra metoder att förhindra beteendeproblem och därav följande missanpassning.

Skolans verksamhetskultur bör utvecklas så att stödnäten byggs ut och arbetsformerna utvecklas. Med tanke på samhälleliga behov är det viktigt att man satsar på att utveckla skolan i socialpedagogiskt hänseende.

I skolans inlärningsmiljö måste man numera ta ställning till alla frågor i livets mångfald. Skolan är den enda inlärningsmiljö där också livets svåra frågor kommer till uttryck och det krävs att de avgörs och bedöms i den samhälleliga debatten. Lärarna och skolans övriga vuxna borde ha tillräckliga resurser och förmåga samt vilja att identifiera de frågor på individ- och samfundsnivån som medför svårigheter att klara sig och ingripa i dem.

Beträffande yrkesutbildningen är det viktigt att säkerställa dess kvalitet samt öka dess uppskattning och attraktionsförmåga. En metod att göra detta är särskilt att stärka förbindelserna mellan utbildningen och arbetslivet.

2) Tjänster som har samband med kultur, idrott och ungdomsarbete är för många unga verkliga överlevnadstjänster. Dessa skapar en grund för ett gott liv och för att de unga skall klara sig. Det är positivt att ungdomsarbetet håller på att bli en övergripande utveckling av de ungas levnadsförhållanden, kulturellt ungdomsarbete och stödjande av medborgarverksamhet.

Utskottet anser att de åtgärder av undervisningsministeriet är riktiga som harmoniserar de ungdomspolitiska åtgärderna på riksplanet. På regional nivå svarar länsstyrelserna och på lokal nivå kommunerna för denna uppgift. Beträffande de små kommunerna och flyttningsförlustområdena understryks betydelsen av samarbete mellan kommunerna, till exempel per ekonomiska regioner.

3) Utskottet anser det vara nödvändigt att effektiviserade åtgärder vidtas för att bryta långtidsarbetslösheten bland unga. För dem bör bland annat ordnas ökade sysselsättnings- och utbildningstjänster. Särskild uppmärksamhet bör också ägnas de unga som avbrutit sina studier.

Skötlsen av ungdomsarbetslösheten och förebyggandet av missanpassning kräver mångsidigt samarbete mellan förvaltningsområdena. Alla åtgärder som hjälper de unga att bli självständiga har en förebyggande verkan när det gäller missanpassning. Av denna orsak bör man utreda och avhjälpa de problem som följer av gränserna mellan förvaltningsområdena då missanpassning av barn och unga förhindras.

Studiesociala förmåner, möjligheter att få en första bostad till skäligt pris, ett tillräckligt utbud på utbildnings- och praktikantplatser samt mångsidiga möjligheter att utöva intressen som främjar socialt umgänge är alla positiva faktorer med tanke på utvecklande av de ungas levnadsförhållanden.

Utskottet anser det vara viktigt att till statsbudgeten fogas en utredning och bedömning av hur statens budgetmedel allokeras och påverkar olika åldersgrupper.

4) Kulturutskottet anser det vara nödvändigt att verksamheten med arbetsverkstäder utvecklas och att de ekonomiska resurserna för ändamålet tryggas.

5) Utskottet understryker att de av riksdagen i samband med skollagsreformen godkända uttalandena om specialundervisningen och stödundervisningen bör genomföras också i praktiken. Rätten till stödundervisning måste kunna tryggas för elever som tillfälligt blivit efter i sina

studier eller som annars behöver särskilt stöd. Beträffande specialundervisningen bör besluten om överföring av specialundervisning fattas utgående från elevens behov och så att alla elever som behöver specialundervisning ges likadana möjligheter till studier. Utskottet påskyndar de åtgärder genom vilka ställningen för specialundervisningen enligt den nya lagstiftningen görs känd också bland eleverna och föräldrarna samt de kommunala beslutsfattarna. Det är också nödvändigt att följa specialundervisningens kvantitet och kvalitet och omedelbart ta i itu med observerade problem för att lösa dem.

6) Utskottet anser att effektiviserade åtgärder enligt regeringens narkotikapolitiska principbeslut snabbt bör vidtas för att förhindra narkotikabruk. I detta sammanhang understryker utskottet vikten av samarbete mellan olika myndigheter och organisationer samt frivilliga krafter.

7) Beträffande korrigerande åtgärder kom det då utskottet hörde sakkunniga klart fram ett behov att öka de psykiatriska tjänsterna för barn. Utskottet anser att resurserna för dessa tjänster måste ökas.

Utlåtande

På grundval av det ovan sagda anför kulturutskottet vördsamt

att grundlagsutskottet bör beakta det som framförs i detta utlåtande.

Helsingfors den 7 september 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /cent
Jyrki Katainen /saml
Inkeri Kerola /cent (delvis)
Ossi Korteniemi /cent
Irina Krohn /gröna
Lauri Kähkönen /sd
Markku Markkula /saml
Margareta Pietikäinen /sv (delvis)
Osmo Puhakka /cent
Leena Rauhala /fkf
Säde Tahvanainen /sd
Irja Tulonen /saml (delvis)
Unto Valpas /vänst
Pia Viitanen /sd
suppl. Lauri Oinonen /cent (delvis)
Hannu Takkula /cent (delvis).

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 2/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 24 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört följande sakkunniga från social- och hälsovårdsministeriet
- överdirektör Kari Välimäki
- biträdande avdelningschef Matti Toiviainen
- äldre regeringssekreterare Juha Rossi
- äldre regeringssekreterare Pia Jokinen
- specialforskare Pirjo Marjamäki.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Allmänt

Social- och hälsovårdsutskottet har i detta utlåtande tagit upp uttalanden från riksdagen som anges i regeringens berättelse och som härstammar från social- och hälsovårdsutskottet. I fråga om resultatet av uttalandena har utskottet särskilt tagit fasta på om åtgärder vidtagits med anledning av dem och om åtgärderna lett till så stora framsteg i den riktning uttalandet angav att uttalandet kan strykas. Utskottet har också ansett att uttalandena har kunnat slopas om ett nytt uttalande med större räckvidd har godkänts inom samma område, statsrådet lämnat en redogörelse om området eller om förutsättningar för att uttalandet skall kunna strykas skapats på något annat sätt.

Med hänvisning till ovanstående föreslår utskottet att följande uttalanden stryks på nedan nämnda grunder.

Utveckling av statens pensioner, RP 110/1992 rd

Det andra uttalandet med anledning av den i rubriken nämnda propositionen har enligt en utredning från regeringen realiserats och kan slopas.

Social- och hälsovårdspolitiskt beslutsfattande, berättelse 8/1992 rd

Utredningen med anledning av uttalandet om det social- och hälsovårdspolitiska beslutsfattandet visar enligt utskottets uppfattning att synpunkterna i utskottets ställningstaganden beaktas tillräckligt i beslutsfattandet. Utskottet betonar dock nödvändigheten av att hänsyn tas till de

sammantagna konsekvenserna av besluten i enlighet med statsrådets principbeslut den 11 juni 1998. Utskottet anser att uttalandet inte längre ger anledning till åtgärder.

Inskränkande av tobaksrökning, RP 116/1993 rd

Utgående från proposition 82/1998 rd behandlade riksdagen ändringar i lagen om åtgärder för inskränkande av tobaksrökning. I samband med behandlingen av propositionen behandlades eller godkändes de uttalanden som antogs i anslutning till propositionen i rubriken i en sådan omfattning att de kan slopas.

Läget i fråga om familjevård som grundar sig på uppdragsavtalsförhållande, RP 22/1996 rd

Riksdagens uttalanden i anknytning till propositionen förutsatte utrednings- och uppföljningsåtgärder, som enligt utredning från utskottet förefaller ha vidtagits på lämpligt sätt. Uttalandena kan därför strykas.

Uppföljning av reformen av utkomstskyddet för arbetslösa, RP 72/1996 rd

Riksdagens utlåtanden förutsatte uppföljning av effekterna av lagändringarna. Utredningarnas konsekvenser har delvis beaktats i senare propositioner. Dessutom har en rätt omfattande separat utredning om effekterna av lagändringarna lämnats till social- och hälsovårdsutskottet. Enligt utskottets mening bör utredningen fortsätta framför allt när det gäller den jämkade dagpenningen och periodiseringen av semesterersättningen. Möjligheterna att ta emot arbete måste förbättras. Utskottet anser att ytterligare utredning av ärendet är av nöden.

Socialskyddsavgifterna, RP 170/1996 rd

Riksdagens uttalanden om sänkning av den extra sjukförsäkringspremien för pensionstagare har realiserats om också senare än vad som förutsattes i uttalandet. Utredningar om utformningen av socialskyddsavgifterna så att de främjar sysselsättningen har utarbetats och kan utgöra grund för vidare åtgärder. Eftersom ärendet som bäst utreds av en arbetsgrupp, är det enligt utskottet skäl att inte ännu avskriva det.

Minskning av folkpensionens basdel, RP 189/1996 rd

Riksdagens uttalande om hur minskningen av folkpensionens basdel bör utföras har senare reviderats. Utskottet anser därför att uttalandet kan slopas i detta sammanhang.

Utvecklande av småföretags kapitalförsörjning via arbetspensionsanstalterna, utvecklande av försäkringsinspektionens resurser, RP 241/1996 rd

Nya uttalanden har godkänts om propositionen i stället för de uttalanden som riksdagen gjorde i samband med behandlingen av den. Utskottet anser därför att de tidigare riksdagsuttalandena kan slopas.

Nivån på grunddagpenningen för arbetslösa, redogörelse 4/1996 rd

Nivån på grunddagpenningen för arbetslösa har höjts två gånger sedan uttalandet, en nivåförhöjning i början av 1998 och en höjning på grund av indexjustering i början av 1999. Dessutom har man försökt minska behovet av utkomststöd genom att avskaffa flitfällorna och förbättra bostadsbidraget. Enligt regeringsprogrammet är frågan ännu under utredning och ytterligare åtgärder kommer att vidtas. Utskottet anser därför att det ännu inte är skäl att avskriva ärendet.

Självrisken vid arbetsmarknadsstöd, RP 88/1997 rd

Enligt utskottets mening har förutsättningarna för att verkställa uttalandet utretts tillräckligt enligt trepartsprincipen dock utan resultat. Utredningarna bör fortsättas och frågan fortfarande vara anhängig.

Utjämning av barnskyddets stora kostnader, RP 100/1997 rd

Genom lagstiftning utifrån lagmotion LM 142/1998 rd har uttalandet realiserats i en sådan utsträckning att det kan slopas.

Specialersättningsgilla läkemedel, RP 175/1997 rd

Utredningen i regeringens berättelse anger under vilka förutsättningar det å ena sidan är motiverat

att hålla kvar praxis med specialersättningsgilla läkemedel och å andra sidan göra det möjligt att avvika från tidsfristen på två år. Uttalandet ger därför inte längre anledning till åtgärder, menar utskottet.

Utkomststöd, RP 217/1997 rd

I samband med den i rubriken nämnda propositionen godkände utskottet tre uttalanden. I det första förutsatte utskottet att i inkomstkalkylen endast beaktas de faktiska inkomsterna och i den tredje en utredning om möjligheten att överklaga vissa ärenden hos högsta förvaltningsdomstolen. Då det första uttalandet har verkställts i och med social- och hälsovårdministeriets guide för dem som tillämpar utkomststödet, och en utredning om det sistnämnda uttalandet har lämnats och lagstiftning antagits som gör det möjligt att söka ändring hos högsta förvaltningsdomstolen, kan dessa uttalanden slopas. Det sista uttalandet i sammanhanget förutsatte uppföljningar av effekterna av vissa ändringar i utkomststödet. Uppföljningarna pågår som bäst och bör fortsättas.

En riksomfattande etisk delegation inom hälso- och sjukvården, RP 19/1998 rd

Eftersom uttalandet har realiserats genom förordningen om en riksomfattande etisk delegation inom hälso- och sjukvården, anser utskottet att uttalandet inte ger anledning till vidare åtgärder.

Arbetslöshetsförsäkringsfonden, RP 64/1998 rd

Eftersom uttalandet har verkställts genom förordningen om arbetslöshetsförsäkringsfondens reglemente, ger uttalandet inte längre anledning till åtgärder.

Stöd till familjer och föräldrar

I samband med behandlingen av proposition RP 3/1997 rd godkände riksdagen ett uttalande om minskad alkoholkonsumtion bland barn och unga. Regeringen har i sin berättelse tagit upp åtgärder för att förebygga användningen av alkohol och droger bland barn och unga och den upplysning som riktats till barn och unga delvis redan innan uttalandet godkändes.

När barnen och de unga visar symptom på drog- och alkoholkonsumtion krävs det målmedvetna åtgärder med sikte på familjernas helhetssituation. Både föräldrarna och barnen måste få stöd, handledning och upplysning. I vissa fall måste även socialväsendets tyngre åtgärder, såsom barnskydd tillgripas. I första hand är det dock alltid förebyggande verksamhet och olika slag av stödåtgärder som gäller.

Användningen av droger och alkohol tycks öka bland barn och unga. I synnerhet droganvändningen har ökat markant och förefaller att sprida sig till hela landet. Droger och mediciner intagna antingen separat eller tillsammans med alkohol utgör ett allvarligt problem speciellt i de största städerna.

Att minderåriga dricker sig berusade har ett klart samband med alkoholdryckernas lättillgänglighet. Barn berusar sig huvudsakligen på alkoholdrycker köpta i en detaljhandel. Tillsynen över försäljningen och förmedlingen av alkoholdrycker till barn måste effektiviseras. Effektiva åtgärder måste också vidtas mot minderåriga som dricker alkohol på offentliga ställen.

Minst lika viktigt som arbetet för barn och unga är informationen till föräldrarna om hur de kan lära sig känna igen symptomen på att barnen och de unga använder alkohol eller droger eller har andra problem. I sammanhanget bör också beaktas att barnens och de ungas problem kan reflekteras av psykiska problem hos föräldrarna eller föräldrarnas alkohol- eller drogkonsumtion. Problemen kan även bero på ekonomiska faktorer. I synnerhet för ensamförsörjare kan det vara en mycket viktig faktor. Arbetslivet måste anpassas bättre efter barnfamiljernas behov, för att föräldrarna skall ha bättre möjligheter att ta sitt ansvar för barnens uppfostran.

Att förhindra användningen av droger och alkohol är svårt från många synpunkter. Problemet kräver effektivt samarbete mellan social- och hälsovårds-, undervisnings-, ungdoms- och barnskyddsmyndigheterna. Dessutom måste samarbetet utsträckas till polisen och tullen och ett internationellt förebyggande samarbete etableras. Det förebyggande arbetet måste inledas på ett tillräckligt tidigt stadium, redan i de lägsta klasserna i grundskolan. Hälsokunskap måste

fås in i grundskolans läroplan. Det förebyggande arbetet måste fortsätta i alla de sammanhang där föräldrar, barn och unga kan nås, till exempel inom utbildningen, under studierna och under värnpliktstiden. Tillräckliga resurser måste anslås för ändamålet, frivillig- och expertorganisationer bör utnyttjas och informationen och upplysningen bör byggas på saklig och faktabaserad kunskap.

För att kunna förebygga användningen av droger och alkohol bland barn och unga måste hela familjen ges stöd i uppbyggnaden av ett gott föräldraskap och bättre uppväxtvillkor för barnen. Familjen måste sålunda betraktas som en helhet och ges stöd och vård utifrån detta. Föräldrarna måste stödjas genom olika slag av socialförvaltningsåtgärder som, när det behövs, också kan påverka föräldrarnas levnadssätt och attityder. En del av stödet till familjerna består av att stödja familjernas valfrihet och att erbjuda alternativ till exempel i fråga om dagvården. Också dagvårdens betydelse som ett sätt att förebygga barnskyddsåtgärder bör beaktas.

Verksamheten för att motverka användningen av droger och alkohol bör ges tillräckliga resurser för vård av både vuxna och unga. I synnerhet systemet för hänvisning av missbrukare till vård måste effektiviseras, möjligheterna att låta vården ingå som en del av straffet utredas och tillräckliga resurser anslås, delvis i förebyggande syfte, för mentalvårdsservice för barn och unga både inom den öppna vården och anstaltsvården. Möjligheterna till eftervård måste också vara tillräckliga.

Utskottet anser att uttalandet kan slopas och ersättas med ett nytt mera omfattande uttalande.

Tydligare lagstiftning om den sociala tryggheten

Inom social- och hälsovårdsförvaltningen har under de senaste åren många utredningar gjorts i syfte att skapa förutsättningar för en tydligare lagstiftning om den sociala tryggheten. Utredningarna har gällt bland annat utkomstskyddet, dess nivå och förhållandet mellan de olika systemen, kapitalinkomsternas och förmögenhetens inverkan på den sociala tryggheten och andra liknande omständigheter som gäller innehållet i samt genomförandet och finansieringen av den sociala tryggheten.

En lagstiftning utifrån utredningarna kräver alltjämt ingående och mångsidig beredning som bland annat bör ge tillräckligt utrymme åt olika intresseorganisationer och andra organisationer inom området. Det kan dessutom vara lämpligt att koppla in den parlamentariska dimensionen. Trots att de problem och det arbete som millennieskiftet och införandet av euron för med sig under de närmaste åren innebär begränsade möjligheter för en omfattande revidering av lagstiftningen om den sociala tryggheten, finner utskottet det nödvändigt att beredningen av ändringarna i lagstiftningen inleds omgående för att kunna läggas fram för riksdagen i så god tid att riksdagen har tillräckligt med tid att behandla dem.

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet anför vördsamt

att tillräckliga resurser bör anslås för drog- och alkoholförebyggande arbete bland barn och unga. Resurserna bör användas till att stödja familjerna och föräldrarna. Myndigheternas samarbete bör effektiviseras och villkoren för frivillig- och expertorganisationerna förbättras. Betryggande resurser bör dessutom anslås till att kunna hänvisa drog- och alkoholmissbrukare till vård samt till vård och rehabilitering av missbrukare. Också mentalvårdsservicen för barn och unga måste ges tillräckliga resurser. Upplysningen, handledningen och utbildningen för att bekämpa användningen av droger och alkohol bör effektiviseras,

att arbetet på att göra lagstiftningen om den sociala tryggheten klarare bör inledas utifrån gjorda utredningar och med beaktande under beredningen av olika intresseorganisationers åsikter och samhällssynpunkter och

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 10 juni 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marjatta Vehkaoja /sd
vordf. Timo Ihamäki /saml
medl. Eero Akaan-Penttilä /saml
Merikukka Forsius /gröna
Tuula Haatainen /sd
Saara Karhu /sd
Inkeri Kerola /cent
Niilo Keränen /cent
Valto Koski /sd
Marjaana Koskinen /sd
Pehr Löv /sv
Juha Rehula /cent
Päivi Räsänen /fkf
Sari Sarkomaa /saml
Marjatta Stenius-Kaukonen /vänst
Jaana Ylä-Mononen /cent
suppl. Lasse Virén /saml.

EKONOMIUTSKOTTETS UTLÅTANDE 7/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att specialutskotten skall lämna utlåtande om berättelsen till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsrådet Kristian Tammivuori, handels- och industriministeriet
- biträdande avdelningschef Matti Aho, jord- och skogsbruksministeriet
- överinspektör Marjatta Rahkio, social- och hälsovårdsministeriet
- direktör Kalevi Salminen, Livsmedelsverket och
- överdirektör Jorma Hirn, Anstalten för veterinärmedicin och livsmedel.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Uttalanden

Utskottet föreslår att nedan nämnda uttalanden, som tillkommit på initiativ av utskottet, stryks i berättelsen, eftersom åtgärder redan har vidtagits eller uttalandena inte längre är aktuella.

— Bankstödet (s. 175): Riksdagens så kallade bankstödskläm har förfallit genom ett beslut av riksdagen.

— Lag om Finlands Banks tjänstemän (s. 196): Lagstiftningen om tjänstemännen vid Finlands Bank trädde i kraft den 1 januari 1999.

— Information om skyldigheten att betala tilläggsavgifter vid marknadsföring av försäkringar (s. 304—305): Social- och hälsovårdsministeriet utfärdade 1997 en anvisning inklusive information om tilläggsavgiften angående marknadsföring av försäkringar. Anvisningen riktade sig till försäkringsbolagen.

Olägenheter i livsmedelskontrollen (s. 281)

I utlåtande EkUU 2/1997 rd går ekonomiutskottet mycket ingående in på bristfälligheter i livsmedelskontrollen och kräver samtidigt att regeringen vidtar brådskande åtgärder för att undanröja missförhållandena. Utskottet upprepar sin ståndpunkt i utlåtande EkUU 2/1998 rd.

Det är inte bara ekonomiutskottet som på senare år lyft fram den splittrade och bristfälliga livsmedelskontrollen, utan också till exempel statsrevisorerna berör frågan i sin berättelse för 1996 och statens revisionsverk i sin revisionsberättelse 3/1997. En arbetsgrupp tillsatt av jord- och skogsbruksministeriet utredde i sin prome-

moria 10/1997 nuläget och brister inom organisationen av livsmedelskontrollen. Arbetsgruppen lade dessutom fram konkreta förslag till åtgärder för att förtydliga och förbättra lagstiftningen och övervakningen. Därtill har en internationell bedömningsgrupp på uppdrag av jord- och skogsbruksministeriet analyserat Anstalten för veterinärmedicin och livsmedel utifrån dess organisation, uppgifter och mål.

I det gällande regeringsprogrammet framhålls att "hälsan hos djur i animalieproduktion och sundheten hos växter samt kvaliteten och säkerheten inom produktionen förbättras genom ett kvalitetssystem som omfattar hela livsmedelskedjan. Ursprungsbeteckningarna på livsmedel måste vara tillförlitliga. Regeringen vidtar förtydligande åtgärder med avseende på den del av statsförvaltningen som handhar livsmedelsövervakning och livsmedelsinspektion."

I budgetpropositionen för 2000 framhåller regeringen att "målet för övervakningen av animaliska livsmedel är att garantera kvaliteten och säkerheten hos livsmedel samt att se till att lagen om livsmedelshygien tillämpas enhetligt i hela landet. Den fria rörligheten för livsmedel inom gemenskapen har ökat de hygieniska riskerna och därmed också betydelsen av övervakning och forskning i samband med den. Övervakningen har inte enligt gjorda utredningar alltid varit rättvis och tillräcklig. Nivån på kommunernas livsmedelsövervakning har också utvärderats och resultaten av denna kommer att användas i samband med utvecklandet av övervakningen. Genom att öka samarbetet mellan kommunerna kan effektiviteten förbättras samt en objektiv livsmedelsövervakning säkerställas. För detta görs särskilda satsningar.

Livsmedelsverket har till uppgift att tillsammans med andra myndigheter och samarbetspartner se till att landet har en tillräcklig, enhetlig och fungerande livsmedelsövervakning. Enligt resultatmålet för verket kommer resultaten av kommunernas livsmedelsövervakning att utnyttjas vid utvecklandet av övervakningen."

Hälsoskyddslagen föreskriver att berörda parter måste förfara så att spridning av smittsamma sjukdomar och uppkomsten av andra sanitära olägenheter förhindras vid tillverkning, lagring, transport, distribution, förpackning, förvaring, servering, saluförande eller annan hantering av livsmedel (egenövervakning). Aktörerna i denna kedja måste känna till de hygieniska riskerna med livsmedelshantering i sina företag. De måste lägga upp en plan och genomföra den i syfte att förhindra och undanröja missförhållanden som medför sanitära olägenheter. Den kommunala hälsoskyddsmyndigheten är skyldig att vägleda verksamhetsutövaren i hur en plan för egenövervakning skall läggas upp och genomföras.

På grundval av det ovanstående framhåller utskottet att regeringen har för avsikt att vidta åtgärder för att garantera livsmedelssäkerheten. Övervakningsorganisationen, befogenheterna och den rättsliga grunden måste vara tydliga och väl samordnade.

Enligt vad utskottet har erfarit är det ett stort praktiskt problem att den kommunala övervakningen är otillräcklig. Livsmedelsövervakningen har blivit lidande när de redan tidigare så knappa resurserna har splittrats upp på nya uppgifter för övervakningsmyndigheten. Att resurserna inte har ökat i takt med de nya uppgifterna beror i de flesta kommuner och i de flesta fall på den hårt ansatta kommunala ekonomin. Utskottet finner det viktigt att kommunerna får bättre möjligheter att effektivisera livsmedelsövervakningen.

Egenövervakningen togs in i lag och blev obligatorisk för alla livsmedelsföretag 1995. Livsmedelsverket utreder årligen hur egenövervakningen utfaller. I början genomförde knappa 17 procent egenövervakning men i slutet av 1998 var siffran 74 procent. Det finns en del skillnader i utvecklingen av egenövervakningen på regional- och branschnivå. Utvecklingen går i rätt riktning men det finns fortfarande en hel del att göra när det gäller genomförandet, uppläggningen och efterlevnaden av planerna för egenövervakning, företagens åtgärder för att täcka alla branscher och i det praktiska utförandet av planerna. I detta arbete spelar också centralaffärerna inom handeln en viktig roll.

Regeringen framhåller i sitt program att ursprungsmärkningen av livsmedel måste vara till-

förlitlig. Utskottet vill här understryka att konsumenterna alltid måste ha rätt att få veta livsmedlens ursprung för sin egen säkerhets skull oavsett i vilken form eller på vilket sätt livsmedlen saluförs till konsumenterna. Därefter är det konsumentens sak att köpa ett livsmedel eller låta bli. Livsmedelssäkerheten har allt mer kommit i fokus, inte minst på grund av förgiftnings- och sjukdomsfallen på senare tid. Myndigheterna skall på tjänstens vägnar och importörerna och handeln på eget initiativ handla snabbt för att hälsofarliga livsmedel inte kommer ut till konsumenterna.

Utlåtande

Ekonomiutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 8 september 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Leena Luhtanen /sd
vordf. Mari Kiviniemi /cent
medl. Jouni Backman /sd
Klaus Hellberg /sd
Susanna Huovinen /sd
Mikko Immonen /vänst
Reijo Kallio /sd
Marja-Leena Kemppainen /fkf
Pekka Kuosmanen /saml
Mika Lintilä /cent
Kirsi Piha /saml
Antti Rantakangas /cent (delvis)
Ola Rosendahl /sv
Juhani Sjöblom /saml
Osmo Soininvaara /gröna
suppl. Pertti Mäki-Hakola /saml
Veijo Puhjo /vänst.

ARBETSPOLITISKA UTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga permanenta specialutskotten skall lämna utlåtande i ärendet till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överinspektör Martti Myllylä och statistikdirektör Eero Polus, arbetsministeriet
- arbetskraftskonsulent Ismo Ylä-Rautio, Helsingfors östra arbetskraftsbyrå
- chefsarbetskraftskonsulent Anja Koppinen, Uleåborgs arbetskraftsbyrå
- arbetskraftskonsulent Kirsti Syystö-Puisto, Björneborgs arbetskraftsbyrå

Därtill har utskottet fått skriftliga utlåtanden från arbetskrafts- och näringscentralerna för följande regioner: Södra Österbotten, Södra Savolax, Tavastland, Sydöstra Finland, Kajanaland, Mellersta Finland, Lappland, Birkaland, Österbotten, Norra Karelen, Norra Österbotten, Satakunda, Nyland och Egentliga Finland.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Utskottet har vid behandlingen av regeringens berättelse inte enbart utgått från arbetsministeriets behörighetsområde utan också gått in på social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde och tagit upp frågekomplex i anknytning till en säker arbetsmiljö och jämställdhet. Dessutom har utskottet behandlat sysselsättningsberättelsen för 1998, som grundar sig på sysselsättningslagen och ingår i det kompletterande materialet till berättelsen.

Utskottets uttalanden

Utskottet har diskuterat de riksdagsuttalanden som godkänts utifrån utskottets förslag. Regeringens redogörelser och ställningstaganden är helt korrekta, menar utskottet. Riksdagen har godkänt ett uttalande om styrning av övervakningen av ärenden som gäller anställningsförhållanden (RP 178/1996 rd) och om uppföljning av verkningarna av den reviderade sysselsättningslagen (RP 210/1996 rd). I båda uttalandena krävs bestående åtgärder från regeringen och enligt berättelsen har regeringen vidtagit mått och steg för att fullfölja åläggandet. Utskottet anser att åtgärderna är lämpliga och följaktligen kan uttalandena strykas i berättelsen.

Sysselsättningsberättelsen för 1998

Det arbetskraftspolitiska systemet i vårt land reviderades i och med lagstiftning som trädde i kraft i början av 1998. Syftet var att åstadkomma

en bättre fungerande arbetsmarknad, stärka arbetsförmedlingen och de basala tjänsterna på den öppna arbetsmarknaden, lyfta fram det aktiva inslaget i de arbetskraftspolitiska åtgärderna och förhindra folk från att slås ut från arbetsmarknaden. Genom sysselsättningsberättelsen har utskottet för första gången möjlighet att göra en bedömning av reformens konsekvenser. För att kunna göra denna bedömning har utskottet bland annat begärt skriftliga utlåtanden från samtliga arbetskrafts- och näringscentraler om äldre arbetssökande, långtidsarbetslöshet och ungdomsarbetslöshet samt om effekterna av de arbetskraftspolitiska insatserna.

Arbetslösheten bland äldre. Efter hand som sysselsättningsläget förbättrats har arbetslösheten fått allt markantare strukturella drag. Efterfrågan på arbetskraft gäller unga med god utbildning. Äldre arbetssökande har kunnat dra betydligt mindre nytta av de nya arbetstillfällena än unga arbetssökande. Mer än hälften av de långtidsarbetslösa är över 50 år. Förklaringen till att arbetslösheten bland äldre håller en konstant hög nivå står att finna i att arbetskraften över lag blivit äldre och att arbetskraften gallras ut på åldersrelaterade grunder. Arbetsmarknaden har inget behov av äldre anställda eftersom dessa i många fall har en betydligt lägre utbildning än unga. Enligt sakkunniga som utskottet frågat ut kommer dessutom åldersdiskriminering med i bilden och gör det svårt för äldre att få arbete. Folk över 40 år, och inom vissa branscher till och med människor mellan 30 och 40 år, betraktas som alltför gamla arbetssökande.

Under de senaste åren har man startat upp projekt som avser att hålla kvar äldre personer i arbetslivet så länge som möjligt och göra det lättare för dem att få arbete. Bland annat kan personer över 55 år ta emot ett tillfälligt arbete mot lägre lön än vad som betalats för det tidigare arbetet utan att pensionstryggheten försämras. För att hindra folk från att förtidspensionera sig i större skala har man infört till företagets storlek relaterade egenandelar för invalid- och arbetslöshetspensioner. Företag med färre än 50 anställda har ingen egenandel.

Enligt utredning till utskottet är konsekvenserna av den nuvarande lagstiftningen för äldre personer inte enbart positiva. Med tanke på pensionspremierna kan det vara ekonomiskt fördelaktigt för ett företag att ha en så ung personal som möjligt och försöka göra sig kvitt äldre anställda innan dessa blir oförmögna att sköta sitt jobb. Arbetsgivarna kan också dra sig för att rekrytera äldre personer eftersom detta är förknippat med en ekonomisk risk till följd av en eventuell invaliditet.

Långtidsarbetslösheten. Långtidsarbetslösheten var som allra störst i mitten av 90-talet men har nu fåtts ned med cirka 20 procent. I fjol var antalet långtidsarbetslösa 112 600. De har numera allt mer stabiliserats som en specialgrupp och regeringen räknar i sysselsättningsberättelsen med att merparten av dem kan placera sig på den öppna arbetsmarknaden bara med hjälp av arbetskraftpolitiska specialinsatser. Långtidsarbetslösheten utgör ett dominerande inslag i den strukturella arbetslösheten och trots nya grepp har det varit svårt att få bukt med den. Problemet i dag heter återkommande arbetslöshet.

I samband med översynen av det arbetskraftspolitiska systemet togs ett för långtidsarbetslösa avsett sammansatt stöd i bruk. Stödet har inte fått den start man kalkylerade med. Stödet beräknades 1998 ge cirka 10 000 arbete men utfallet har varit ungefär 3 600 personer i snitt. Det är viktigt, menar utskottet, att det råder en inbördes balans mellan de kvantitativa målen och anslagen. Experter uppger att det främst är kvinnor som fått arbete tack vare det sammansatta stödet, medan det åter inte finns tillräckligt med lämpliga arbetstillfällen för män med låg utbildningsnivå.

Ungdomsarbetslösheten. En ändring av systemet med arbetsmarknadsstöd 1997 innebär att ungdomar under 25 år, som saknar yrkesutbildning, inte får arbetsmarknadsstöd om de inte deltar i arbetskraftspolitiska åtgärder eller har ansökt om en utbildningsplats. Regeringen bedömer i sysselsättningsberättelsen effekterna av reformen utifrån arbetsförmedlingsstatistiken och arbetskraftsstudier. Bägge ger vid handen att ungdomsarbetslösheten minskat men när det gäller hur mycket går åsikterna bjärt isär. Folk med

högre utbildning uppvisar en högre anställningsfrekvens, noterar utskottet.

Enligt erhållen utredning har arbetskraftsbyråerna ingen uppfattning om hur många ungdomar som inom deras område har blivit utan utbildning och arbetskraftspolitiska åtgärder. Rikstäckande statistik och studier visar att det i oktober 1998 fanns 15 800 unga i åldern 15—24 år som saknade yrkesutbildning, alltså cirka 2 procent av hela åldersgruppen. Dessa ungdomar löper stor risk att slås ut och därför har de lokala myndigheterna all anledning att förbättra sitt samarbete för att kunna stödja de unga att söka sig till utbildning eller arbete.

Effekterna av arbetskraftspolitiska åtgärder. Det faktum att antalet personer som inlett arbetskraftsutbildning under de två senaste åren varit större än antalet personer som börjat med stödarbete visar att arbetskraftspolitiken numera prioriterar aktiva grepp. Lönebaserad stödsysselsättning används först i andra hand främst för arbetslösa med stora svårigheter att få arbete för att förhindra utslagning. I sysselsättningsberättelsen noteras att av alla dem som varit föremål för lönebaserade åtgärder placerade sig ungefär 31 procent på den öppna arbetsmarknaden i fjol. Bäst har de sysselsatts som fått startbidrag för företagare, genomgått läroavtalsutbildning inom den privata sektorn eller sysselsatts inom den privata sektorn. Uppskattningsvis 20 procent av de långtidsarbetslösa som deltagit i lönebaserade åtgärder fick arbete på den öppna marknaden. Enligt uppskattningar placerar sig cirka 27 procent av alla dem som deltagit i arbetskraftspolitisk vuxenutbildning och slutfört den på den öppna arbetsmarknaden. Åtgärderna har inte samma effekter överallt utan varierar regionvis beroende på efterfrågan på arbetskraft. Arbetstillfällena inom den öppna sektorn beräknas ha ökat med ett par procentenheter från året innan.

Arbetspolitiska utskottet har i sina två föregående utlåtanden om regeringens åtgärdsberättelse (B 5/1998 rd — ApUU 7/1998 rd och B 5/1996 rd — ApUU 3/1997 rd) ingående dryftat effekterna av de arbetskraftspolitiska åtgärderna och kvaliteten på den arbetskraftspolitiska utbildningen. Det är enligt utskottet positivt att åtgärdernas kvalitet och effekter lyfts fram i allt högre grad och att också vetenskaplig forskning utnyttjas på denna punkt.

Stöd för företagsamhet. Regeringens näringspolitiska redogörelse från 1996 ligger till grund för näringspolitiken. Stöd för företagsamhet utgör ett väsentligt element såväl i den nationella handlingslinjen som i Europeiska unionens sysselsättningspolitik. Villkoren för små och medelstora företag förbättras bland annat genom ett företagspolitiskt program, speciellt framtaget för dessa företag. Programmet avser att förbättra företagens verksamhetsmiljö och företagsfinansieringen samt stärka de små och medelstora företagens tillväxtmöjligheter och konkurrenskraft. Konkreta exempel är ett rikstäckande servicecentrum för små arbetsgivare i Kouvola och en effektiviserad gallring i byråkratin när det gäller företag.

I samband med behandlingen av regeringens åtgärdsberättelse har utskottet fått en utredning om ett program för nyföretagsamhet för åren 2000—2006, framtaget av ett flertal ministerier i samråd. Programmet skisserar upp en koordinerad ram för hur en ny, mer företagsam generation skall fås att växa fram. Projektet är lovvärt, menar utskottet och understryker att detta projekt i likhet med andra projekt skall kopplas samman med en lämplig uppföljning och bedömning av resultaten. Det är främst handels- och industriministeriet som skall främja företagsamheten men en redogörelse för programmen och åtgärderna ingår också i sysselsättningsberättelsen. Detta är bra men berättelsen bör också innehålla en analys av de uppnådda resultaten, anser utskottet.

Utskottet lyfte i sitt ovan nämnda utlåtande från 1998 fram en rad faktorer som påverkar företagsamheten, exempelvis den sociala tryggheten för företagare, en revidering av momssystemet och de höga indirekta arbetskraftskostnaderna. Sett ur ett sysselsättningsperspektiv äger dessa faktorer fortfarande aktualitet och pockar på att någonting görs.

I samma utlåtande påpekade utskottet också att berättelsen inte innehöll ens preliminära be-

dömningar av hur det försök med stöd och skattestöd för hushållsarbete som inleddes 1997 slagit ut. I den föreliggande berättelsen ingår nu en sådan bedömning. Av redogörelsen framgår att de förväntade effekterna av försöket hittills varit överdimensionerade. Stödet har utnyttjats i synnerligen begränsad utsträckning och av de 200 miljoner mark som reserverats för ändamålet för åren 1998—1999 användes knappa 9 miljoner mark i fjol.

Arbetsförhållanden och en säker arbetsmiljö

Uppgiften att förbättra arbetsförhållandena och arbetarskyddet faller under social- och hälsovårdsministeriets behörighetsområde. Miniseriet tog tillsammans med arbetsmarknadens parter fram en arbetarskyddsstrategi 1998. Strategin tar sikte på att upprätthålla och främja arbetstagarnas arbets- och funktionsförmåga och förhindra att de lämnar arbetslivet i förtid.

Arbetslivet har blivit mer mångfasetterat: allt oftare är anställningarna visstidsanställningar eller deltidsanställningar. Därtill koncentrerar sig företagen på sina kärnfunktioner och anlitar underleverantörer för andra funktioner. Till följd av förändringarna i arbetslivet måste arbetarskyddet ses över och göras mer systematiskt för att arbetsförhållandena och säkerheten i arbetet skall kunna förbättras allt eftersom arbetet och villkoren förändras.

Sedan flera år tillbaka pågår studier av hur omställningarna i arbetslivet påverkar arbetsbelastningen. Den fysiska belastningen har minskat men den psykiska ökat. Enligt 1998 års arbetsbarometer ökade övertidsarbetet under en räcka av år, men trenden bröts 1998. Mängden övertidsarbete varierar från arbetsplats till arbetsplats men har kontinuerligt ökat inom den offentliga sektorn, särskilt på statliga arbetsplatser. Undersökningsresultaten verifieras också av de anställda, som anser att arbetslivet blivit mer krävande. Näringslivets delegation Närdel publicerade i år en nationell attitydstudie och enligt den hävdar 85 procent av svararna att det finns risk för utbrändhet om pressen på arbetsplatsen är hård. Två tredjedelar menar att arbetsförhållandena och atmosfären på arbetsplatsen försämrats under 1990-talet.

Det konventionella arbetarskyddet måste kunna uppvisa bättre resultat. Antalet arbetsolycksfall i relation till arbetsmängden minskade tydligt och jämt från början av 1980-talet men nu har siffrorna stampat på stället redan några år. I och med att ekonomin förbättrats och byggnationen tilltagit ökade arbetsolycksfallen i fjol med 4,5 procent från året innan.

Jämställdhet

Mätt med europeiska mått är frekvensen för heltidsarbete bland kvinnor hög i vårt land: 1997 utgjorde kvinnor i åldrarna 15—64 år cirka 69 procent av arbetskraften. Det är vanligt att också småbarnsmammor arbetar, oftast på heltid. Som exempel kan tas 1997, då 70 procent av mammorna till barn under 7 år förvärvsarbetade.

Merparten av familjeledigheterna utnyttjas fortfarande av kvinnor. Det är mycket sällan män tar ut föräldraledighet eller vårdledighet. Att familjeledigheterna koncentreras till kvinnor kan få negativa konsekvenser för kvinnornas möjligheter att få arbete och avancera i jobbet och därför krävs det enligt utskottet åtgärder för att uppmuntra män att utnyttja familjeledigheterna. Det kunde med fördel övervägas om också vi borde ta i bruk samma metoder som i vissa andra nordiska länder för att få papporna att ta ut familjeledighet i högre grad.

Barnomsorgen spelar en viktig roll när det gäller för kvinnor att kombinera familjeliv med arbetsliv. Om barnomsorgen försämras påverkar det direkt kvinnornas möjligheter att vara med i arbetslivet.

Det nationella jämställdhetsprogrammet, Förenta nationernas handlingsprogram och Europeiska unionens lagstiftning och politikområden bygger på att ett jämställdhetsperspektiv skall integreras i alla förekommande fall för att jämställdhet skall uppnås mellan män och kvinnor. Finland betraktas i likhet med de övriga nordiska länderna som en föregångare i jämställdhetsfrågor. Denna uppfattning till trots förekommer det ute i arbetslivet hos oss fortfarande grava missförhållanden på jämställdhetsplanet. Skillnaderna i den genomsnittliga lönen för regelbundet arbete för män och kvinnor har minskat från 1985 till 1997, men det finns fortfa-

rande klart ett lönegap om man beaktar att kvinnornas inkomster 1997 uppgick till 82 procent av det som männen förtjänade. Atypiska anställningar var vanligare bland kvinnor än bland män. När det gäller män är visstidsanställningar vanligast i de yngre ålderskategorierna men för kvinnorna börjar denna anställningsform bli allmännare också i äldre åldersgrupper. För kvinnornas vidkommande är visstidsanställningar följaktligen inte enbart ett fenomen som hänger samman med deras inträde på arbetsmarknaden.

Utskottet vill påpeka att jämställdhetslagstiftningen setts över under de senaste åren främst på grund av unionslagstiftningen. Det är enligt utskattet viktigt att vi också på det nationella planet är lyhörda för behoven och sätter in åtgärder för att ytterligare förbättra jämställdheten.

Utlåtande

Arbetspolitiska utskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 4 juni 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jouko Skinnari /sd
vordf. Kari Kantalainen /saml (delvis)
medl. Tuula Haatainen /sd
Leea Hiltunen /fkf
Anne Huotari /vänst
Kyösti Karjula /cent (delvis)
Esa Lahtela /sd
Jouni Lehtimäki /saml
Håkan Nordman /sv (delvis)
Lauri Oinonen /cent
Pirkko Peltomo /sd
Tero Rönni /sd
Sari Sarkomaa /saml
Anni Sinnemäki /gröna (delvis)
Jaana Ylä-Mononen /cent
suppl. Eero Akaan-Penttilä /saml (delvis).

MILJÖUTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/1999 rd

Berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 27 april 1999 berättelsen om regeringens åtgärder under år 1998 (B 3/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga specialutskotten skall lämna utlåtande till grundlagsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultative tjänstemannen Hannu Hirvonen, miljörådet Olli Pahkala och överforstmästare Pirkko Isoviita, miljöministeriet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Miljöutskottet koncentrerar sig i sitt utlåtande på att kommentera regeringens åtgärder utgående från riksdagens uttalanden.

Uttalanden som föreslås bli strukna

Regeringen föreslår i sin berättelse att sex uttalanden inom miljöministeriets behörighetsområde stryks för att uttalandet åtgärdats genom lagstiftning eller åtgärder från statsrådets sida eller för att uttalandet utreds inom ramen för förestående lagstiftningsprojekt. Uttalandena är följande:

— kostnaderna för underhåll och renhållning av en fastighet (RP 354/1992 rd, förvaltningsutskottet)

— säkerställande av bostadsfondens verksamhet (RP 8/1996 rd, miljöutskottet),

— kompensationer till följd av skyddet av gamla skogar i norra Finland (RP 103/1996 rd, statsutskottet),

— försäkringsskyldigheten vid miljöskadeförsäkring (RP 82/1997 rd, miljöutskottet),

— fördelningen av bevillningsfullmakter för arava- och räntestödslån (RP 2/1998 rd, statsutskottet) och

— villkoren för ombyggnadslån för hyresboende (RP 44/1998 rd, miljöutskottet).

Av orsaker som nämns i berättelsen och med stöd av erhållen utredning tillstyrker miljöutskottet att uttalandena stryks i berättelsen.

När det gäller uttalandet om kompensationer till följd av skyddet av gamla skogar i norra Finland påpekar utskottet att kravet i uttalandet på ett program för anslagsallokeringen tillgodosetts genom ett tioårigt kompensationsprogram, som statsrådet fastställde 1996. Statsrådets

kansli har tillsatt en politiskt representativ arbetsgrupp för att följa upp hur kompensationsprogrammet realiseras. Arbetsgruppens mandat löper ut den 31 augusti 1999. Uppföljningsgruppens mandat bör enligt miljöutskottets åsikt förlängas tills kompensationsprogrammet är genomfört.

Övriga uttalanden

Uttalandet om revidering av lagstiftningen om avfall från fartyg (RP 323/1994 rd, miljöutskottet) äger fortfarande relevans, menar miljöutskottet. Enligt information till utskottet har regeringen för avsikt att i slutet av året förelägga riksdagen två förslag till ändring av lagstiftningen på denna punkt. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse och skyndar på propositionerna.

Vad beträffar uttalandet om fördelningen av bevillningsfullmakter för arava- och räntestödslån (RP 105/1998 rd, statsutskottet) har statsutskottet enligt uppgift tagit frågan ad notam och fattat ett beslut den 4 februari 1999. Enligt beslutet får den i budgetförslaget upptagna fullmakten användas till fullt belopp utan periodisering. Frågan har drivits till miljöutskottets fulla belåtenhet. Utskottet framhåller samtidigt att uttalandet inte ger anledning till vidare åtgärder.

När det gäller uttalandet om uppföljningen av utvecklingen av bostadssituationen och byggkostnaderna (RP 105/1998 rp, statsutskottet) har utskottet fått en rapport, som ger vid handen att statsrådet fortlöpande följt läget och att det inte föreligger något behov av att öka fullmakterna för arava- och räntestödslån. Uppföljningen pekar på att fullmakterna i dagsläget inte utnyttjats alldeles lika mycket som i fjol. Det är viktigt, menar miljöutskottet, att statsrådet fortsätter uppföljningen och avger rapporter med jämna mellanrum och vid behov vidtar de åtgärder som uttalandet påkallar.

Utlåtande

Miljöutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att grundlagsutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande.

Helsingfors den 18 maj 1999

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Pentti Tiusanen /vänst
medl. Susanna Huovinen /sd
Tarja Kautto /sd
Riitta Korhonen /saml
Esko Kurvinen /saml
Kari Kärkkäinen /fkf
Jari Leppä /cent
Hanna Markkula-Kivisilta /saml
Rauha-Maria Mertjärvi /gröna
Pekka Nousiainen /cent
Margareta Pietikäinen /sv
Säde Tahvanainen /sd
Pia Viitanen /sd.
suppl. Pertti Hemmilä /saml.